No. 23. Donderdag 5 Juni 1919. 19de Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

Opgericht door Kolonel G. E. V. L. van Zuylen, 21 Maart 1900.

OOST EN WEST

„Het Koloniaal belang is een algemeen Nederlandsch belang".

KANTOREN:

HOOFDBESTUUR . . . . } HEULSTRAAT 17, DEN HAAG.
INLICHTINGENDIENST . . . . . } TELEFOON 4519.

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie", en gezonden aan de Presidente: HEERENGRACHT 7. DEN HAAG.

ADMINISTRATIE VAN HET „KOLONIAAL WEEKBLAD"
HEULSTRAAT 17, DEN HAAG, TEL. 4519.

Voor *Administratie* en *Verandering van Woonplaats* wende men zich tot den Administrateur: HEULSTRAAT 17, Tel. 4519.
Voor *Advertentiën* tot de DRUKKERIJ TEN HAGEN, NOBELSTRAAT 20, Telefoon intercomm. 2793, beiden DEN HAAG.

De uitbarsting van den Kloet.

Nu van Regeeringswege een Comité wordt benoemd om, voor de leniging van den nood der slachtoffers van de Kloet-uitbarsting, in Nederland geld bijeen te brengen, heeft de heer A. H. Spaan in de dagbladen bekend gemaakt, dat hij de gelden, die hem zijn of zullen worden toegezonden, naar aanleiding van zijn oproeping van 26 Mei j.l., aan dit Comité zal afdragen.

Het Bureau van de Vereeniging „*Oost en West*", dat zich beschikbaar stelde gelden voor dat doel in ontvangst te nemen, zal eveneens handelen.

De Secretaris,
E. F. GROOSS.

De economische beteekenis van het eiland Celebes.

II.

Wil men weten, wat in 1666 over Celebes geschreven werd in den atlas van Ioannes van Loon? Het volgende: „Een weynich beoosten Borneo leyt 't Eylandt Celebes, door een Canaal van omtrent 25 à 30 m. van een gescheyden, de principaelste Stadt is Macasser, daer de Coninck syn Hof houdt, leggende op 't zuyd-eynde op 4 grad. 50 m. zuyder breete, 't is een langh Eyland, streckt meest Zuyden en Noorden, abondant in lyf-tocht, soo dat men op sommige plaetsen geen onbebout landt siet, heeft veel boom-vruchten, principalick: van Coques die fraey in ordre gheplant staen, en een lieffelicke schaduwe gheven, om voor de hitte der Sonnen te schuylen, daar zijn in overvloet van Bocken, Buffels en Verckens."

Bijna een eeuw later, in 1745, lezen wij van de hand van Ian van den Bosch Melchiorsz. over Celebes het volgende:

„Celebes is het grootste en Westelykste der Moluccos, zijnde van het Zuiden ten Noorden 120 mylen lang, en 60 mylen van 't Oosten ten Westen breedt. de Lucht is 'er gezondt, en 't Landt heel vruchtbaaer in Ryst en Daedels, waarvan men zeer goeden wyn maekt; in Cocos, in Vygen, en andere Indiaesche Vruchten; De Engelschen en Hollanders, die desselfs Zuiderkusten veel bezoeken, en zich van de Haeven van Macasser bedienen, haelen van daer Goudt, Paerlen, Ivoir, Sandelhoudt, Catoen enz. de Inwoonders zyn meest alle Mahometaensch, gaen zonder kleederen, zyn vry handelbaer, stout, en oorlogszuchtig. Dit Eilandt is in verscheide Koninkryken verdeelt, van welke het Koninkryk Macasser als verre het magtigste van allen zynde, 't gebiedt over meest alle heeft: de Hooftstadt van dien naam legt op de Zuidpunt of kust van 't Eilandt; alwaer dezelve een goede Haeven heeft, die veel van de Hollanders bezogt wordt."

Over de minerale voortbrengselen van Celebes, vindt men in de Nederlandsche vertaling van een Fransch boekwerk van 1759 over ontdekkingsreizen, geschreven door Prevost en den abt Gervaise de volgende mededeelingen:

„Die uit rotsen en ontoeganklijke gebergtens bestaan, brengen door hare groeven en mijnen tot de rijkheid van 't Land het hare toe. Enigen leveren zeer fraaije gesteentens, een zeldzaam voordeel in Indië; anderen goud-, koper- en zilvermijnen. De Provincie Toraja alleen levert een redelijk grote menigte stofgoud: ook vindt men 'er, wanneer de stromen, van 't gebergten Mamoja stortende, ophouden en afgevliet zijn, dikwerf kleine stukjes in de dalen. Gervaise verhaalt op getuignissen, welke hij voor geloofwaardig houdt, dat men 'er ter dikte van een arm gevonden heeft. (Dat goud is van slegt allooi)."

Wat, na mijne doorkruisingen van Midden Celebes, in deze mededeeling het eerst mijn aandacht getrokken heeft, dat zijn de „zeer fraaije gesteentens, een zeldzaam voordeel in Indië". Inderdaad bevat Celebes granieten en soortgelijke rotssoorten, welke niet onderdoen voor de fraaiste, welke wij kennen van andere landen, waar zij worden ontgonnen.

Ook trof mij in deze mededeeling de uitdrukking „ontoeganklijke gebergtens." Want vraagt men: Vanwaar die beperking der Nederlandsche belangstelling voor Celebes gedurende 2½ eeuw tot twee kleine gedeelten van dat groote eiland, dan moet het antwoord daarop luiden: Vóór alles, vanwege zijn ontoegankelijkheid. Immers de toegankelijkheid van een land is wel een der gewichtigste factoren voor zijn economische ontginning, zoodat een moeilijk toegankelijk land wel heel rijke en gemakkelijk te ontginnen hulpbronnen moet bevatten, welke den mensch aanzetten de aanwezige natuurlijke moeilijkheden te overwinnen. Men denke in dit verband bijv. aan Alaska.

Bij de technische en economische verhoudingen der vorige eeuwen waren Celebes' natuurlijke hulpbronnen niet groot noch bekend genoeg om de Nederlanders te prikkelen de door de moeilijke toegankelijkheid van het binnenland geboden bezwaren te overwinnen. Te meer deden deze omstandigheden hunne werking gelden, waar andere eilanden van den Archipel zooveel aanlokkelijker waren en zooveel sneller tot het behalen van groote winsten in staat stelden. Zoo bleef dit eiland ook gedurende de 19de eeuw ten volle deelen in de ten opzichti der Buitenbezittingen gevolgde onthoudingspolitiek.

Wanneer men Celebes bekijkt, zooals het daar ligt midden in den Archipel, dan lijkt het wel een voorwereldlijk wezen, dat zijn rug tot zelfverdediging kromt en de pooten krampachtig uitgestrekt houdt tot afwering van een ieder, die het wil benaderen. En zooals gezegd, na onze vestiging, hoofdzakelijk uit politieke overwegingen, op kop en staart van het Celebes-dier, lieten wij het verder met rust.

Toch waren er aangrijpingspunten genoeg om zich een toegang te verschaffen tot de binnenlanden, uitstekende, open of prachtig-beschutte, aanlegplaatsen, waarvan de handelsbeweging op en om Celebes thans reeds profijt is gaan trekken en in de toekomst zeker hoe langer hoe meer zal kunnen profiteeren. Ik noem Makasser, Pare-Pare, Mamoedjoe, Donggala, Toli-Toli, Gorontalo, Posso, Kolone Dale, Kendari, Kolaka, Malili, Paloppo, om bij de voonraamste te blijven. Beschamend voor ons Nederlanders mag het heeten, maar een feit is het, dat niet wij het waren, maar mannen van een andere kleine mogendheid, en niet eens een koloniale, die zich niet langer lieten afschrikken door den hoogen rug of de afwerende pooten van het Celebes-dier. Die vreemdelingen, die ons een lesje kwamen geven in wetenschappelijke belangstelling in en systematische exploratie van een der grootste witte plekken van onze toenmalige koloniale kaarten, dat waren de welbekende Zwitsersche neven Paul en Frits Sarasin. In de jaren 1893—'96 en 1901—'03 bereisden zij vele gedeelten van Celebes, en deden daarbij mooie geographische, botanische, zoölogische en ethnographische ontdekkingen. Zij waren de wetenschappelijke pioniers van Celebes. Spoedig na hen volgden de zendeling-leeraren A. Kruyt en N. Adriani, ditmaal gelukkig wel Nederlanders, die men met recht de geestelijke pioniers van dat eiland mag noemen.

Het schijnt, alsof met de laatste eeuwswisseling ook de geschiedenis van Celebes een nieuwe phase is ingetreden. Snel toch volgden daarna de gebeurtenissen op elkaar, die dit groote Spenda-eiland uit zijn eeuwenlangen slaap hebben opgewekt en de inleiding vormden tot nieuw leven.

De grondslag voor het monument van koloniale vaardigheid, dat Nederland, zoo het wil, zich ook in dit deel van den Archipel kan gaan stichten, de politieke grondslag werd gelegd door den oud-Gouverneur-Generaal van Heutsz, daarbij in de Volksvertegenwoordiging krachtig gesteund door den toenmaligen en tegenwoordigen Minister van Koloniën. Het was een dier samenwerkingen, waarop elk volk met recht trotsch mag wezen. Men weet, dat er gedurende de 19de eeuw een drietal expedities naar Boni hebben plaats gevonden, welke wel een tijdelijk, doch geen blijvend politiek succes hadden. Landvoogd van Heutsz deed in 1905 de laatste en definitieve Boni-expeditie uitgaan; daarop volg-

den andere over geheel Celebes, welke, vooral dank zij de daar aanwezige en reeds genoemde geestelijke pioniers, bijna geheel zonder bloedvergieten verliepen. Het eeuwen lang gesloten gebleven land was, dank zij mannen als v a n H e u t s z en zijne medewerkers, in een paar jaren tijds geheel en voor goed geopend.

Daarop volgde de Midden-Celebes-expeditie van het Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap (1909-1910), en met de verlevendigde particuliere belangstelling voor de economische omstandigheden in Celebes ging die van Regeeringswege gepaard voor haven- en wegenaanleg, voor verbetering van politieke en hygiënische verhoudingen over het geheele eiland. Als in een tooverslag hebben al deze dingen een perspectief geopend voor een economischen groei en bloei van Celebes, welke niet te vóóronderstellen was.

Welk is het perspectief, dat zich voor Nederlandschen ondernemingslust, voor Nederlandsche durf en kunde thans in Celebes geopend heeft?

Wanneer wij dit nagaan, achtereenvolgens aan mensch, dier en plant, en ten slotte ook aan de levenlooze natuur, dan komen wij tot de gevolgtrekking, dat moge de economische beteekenis, welke Celebes in de eerste drie opzichten nu reeds heeft, lang niet zijn te versmaden, en al zal in de toekomst in die drie opzichten van Celebes nog heel wat meer zijn te verwachten, het toch in de allereerste plaats de levenlooze, natuurlijke hulpbronnen zijn, welker ontginning dit eiland zullen opwekken tot een nieuw economisch leven van wellicht voor den geheelen Archipel ongekende intensiteit.

In de eerste plaats dan de economische beteekenis van Celebes' bevolking. De talrijkheid dier bevolking is niet groot. Het is bekend, dat Celebes naar de bestuursorganisatie verdeeld is in twee gedeelten: het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden en de Residentie Menado. Welnu, volgens bijlage II uit aflevering X, dl. I, der Mededeelingen van het Bureau voor de Bestuurszaken der Buitenbezittingen, bewerkt door het Encyclopaedisch Bureau, welke aflevering getiteld is ,,De Buitenbezittingen 1904 tot 1914'', bedroeg op ultimo 1912 de totale bevolking van het eerste gewest 1.968.765 inlanders, 1808 Europeanen, 6064 Chineezen en 818 Arabieren, die van het tweede gewest 691.102 inlanders, 1210 Europeanen, 6657 Chineezen, 1262 Arabieren en 5 andere vreemde Oostelingen.

In ronde cijfers waren er dus einde 1912 — en nieuwere cijfers vond ik niet — in heel Celebes bijna $2\frac{3}{4}$ millioen inlanders, ruim 3000 Europeanen, bijna 13.000 Chineezen en ruim 2000 Arabieren. Per $K.M^2$. oppervlakte was de dichtheid der inlandsche bevolking dus toen niet meer dan 15.39 in het Gouvernement en 12.21 in de Residentie.

De bevolkingsdichtheid in Celebes is dus zeer gering, m. a. w. er is daar nog voor millioenen menschen plaats. Reeds heeft er sinds 1905, het aanvangsjaar der onmiddellijke en algeheele Nederlandsche bestuursinmenging, aanwas der bevolking plaats gegrepen, vooral in de binnenlanden, door de verbetering der politieke en hygiënische verhoudingen aldaar. Toch zal het langs dezen natuurlijken weg op zijn minst 2 tot 3 generaties duren, eer het deficit in bevolkingsdichtheid eenigermate zal zijn hersteld, dat veroorzaakt werd door de vóór onze bestuursinmenging nooit eindigenden onderlingen strijd tusschen de verschillende rassen en stammen. Zoo komt het andere, het kunstmatige middel, de immigratie, vanzelf op den voorgrond. Waar Sumatra's uitgestrekte binnenlanden en vaak ook de adat der aanwezige bevolking, waar Borneo's en Nieuw Guinea's eindelooze open ruimten groote bezwaren opleveren voor effectvolle immigratie, daar komen de omstandigheden in Celebes, en men mag wel zeggen in Midden Celebes in het bijzonder, uitermate gunstig voor, om, bij een stelselmatig en goed geleide immigratie met bewoners uit Java en eventueel ook uit Bali, binnen korten tijd de meest bevredigende resultaten te kunnen bereiken. Hier is een ruim veld voor particuliere actie en voor medewerking van Regeeringswege. Reeds is door het particulier initiatief in deze richting een proef genomen door den opzet der zoogen: ,,Witte Kruiskolonie'' in het Paloe-dal, bij Kalawara Napoete. Het zal de overheidspersonen niet lastig vallen zich van de goede en zelfs zeer goede aldaar bereikte resultaten op de hoogte te stellen. Emigratie zou Java, immigratie Celebes ten goede komen. Hiermede is een der vraagstukken aangewezen, welke de ernstige aandacht der Regeering verdient en eene niet-uitgestelde, beleidvolle oplossing.

Dat hand aan hand met de bevordering van den aanwas der bevolking die hunner bestaansmogelijkheden dient te gaan, spreekt vanzelf. Dit laatste in de eerste plaats door onderwijs in elke gewenschte en noodige richting en door credietinstellingen aan dierlijke hulpkrachten, materialen en geld. Ik ga op dit punt niet nader in, het zou ons te zeer afleiden.

Na het hier opgemerkte over de geringe talrijkheid der inlandsche bevolking van Celebes, thans een enkel woord over de aldaar aanwezige hoofdsoorten van bevolking.

In geographisch-cultureel en economisch opzicht kan men de bevolkingen van de groote eilanden van den Archipel in drie hoofdgroepen verdeelen. Deze driedeeling gaat voor sommige niet geheel op, daar onderlinge vermenging op grooter schaal heeft plaats gevonden en één of meer groepen verdwenen zijn. Deze groepen zijn: 1°. de k u s tbevolking, die vergelijkenderwijs gesproken op het hoogste peil van ontwikkeling staan; 2°. de b e r gstammen en 3°. de b o s c hstammen, die het meest primitief zijn. Op Java komen geen boschstammen meer voor en zijn ook eigenlijk geen onvermengde bergstammen meer aanwezig; op Nieuw-Guinea daarentegen staat de kustbevolking nog op zoo'n lagen trap van ontwikkeling, dat het verschil met de binnenlandsche stammen in het algemeen niet opmerkelijk is te noemen. Maar voor Celebes in het bijzonder gaat de driedeeling goed op.

In de kuststreken woont de kustbevolking: de Makassaren, Boniërs, Sidenrengers, Loewoereezen, enz. Dat zijn handige kooplieden en stoute zeevaarders, minder goede landbouwers; zij belijden den Islam. Of de eigenschappen der kustbevolking, welke langs de kusten der golven van Mandar, Boni, Tolo en Tomini en de W. kust van Celebes wel in het algemeen onder den verzamelnaam van ,,Boeginees'' kan worden samengevat, voor economische verbetering en veredeling vatbaar zullen zijn, na de demoraliseerende invloeden van het oude, niet door een evolutie gewijzigde, maar door de inmenging van het Nederlandsch Bestuur afgebroken régime, zal de toekomst moeten leeren. Ook hier zullen pogingen van Overheidswege op hun plaats zijn. Ongetwijfeld vertegenwoordigen de eigenschappen der kustbevolking nu reeds een economischen factor van niet onbeduidende beteekenis, in de eerste plaats ten aanzien van prauwvaart, handel en huisvlijt.

In de bergstreken van Celebes wonen de berg- of hooglandstammen, wier verzamelnaam T o r a d j a is en die verder naar hunne landstreken genoemd worden Tobada, Tolampa, Tobéla, Tonapoe, enz. Het woord T o beteekent mensch. Zij kappen het bosch voor den aanleg hunner tuinen en rijstvelden. En daarin onderscheiden zij zich nu juist typisch van de derde categorie, de boschstammen, die het bosch ongemoeid laten, het bosch, dat hen beschut en huisvest en tevens den humusbodem bewaart. Tot die boschstammen behooren o. a. de Maki-Maki en de Toala. Deze menschen zijn klein van stuk, welhaast dwergen, en staan, zooals gezegd, op een zeer lagen trap van ontwikkeling. Hunne economische beteekenis is een zeer geringe.

Ook die der Toradja-stammen is nog geen groote. Maar daarin liggen toch zeker kiemen, die groote ontwikkelingsmogelijkheden in zich bevatten. De lichaamsbouw der Toradja's is krachtig; hunne karaktereigenschappen zijn voortreffelijk; bewonderenswaardig is hunne kunstvaardigheid; en daarbij zijn het uitstekende landbouwers. Wellicht ben ik bevooroordeeld door de aangename indrukken, welke ik op mijne tochten door Midden Celebes van hen gekregen heb, indrukken, die even zoovele van de aangenaamste herinneringen bij mij hebben achtergelaten, maar toch geloof ik niet te veel te zeggen bij het uitspreken van de overtuiging, dat men bij de Toradja's van Celebes te maken heeft met volksstammen, waarmede een koloniseerende mogend-

heid, hier Nederland, als overdraagster van Westersche beschaving en ontwikkeling alle eer zal kunnen inleggen. Reeds door het feit van onze bestuursinmenging alleen, zijn voor deze stammen de bestaans- en ontwikkelingsmogelijkheden aanmerkelijk verbeterd. In plaats van epidemische ziekten, den aanwas der bevolking tegengaande zeden en gebruiken, onderlinge oorlogen en wegvoering als slaven door de kustbevolking, zijn thans rust en vrede gekomen, de slavenhandel en verkeerde gebruiken afgeschaft, en betere hygiënische maatregelen getroffen. Zoo zijn de grondslagen gelegd voor hunne kwantitatieve ontwikkeling. Maar daarbij mag Nederland het niet laten. Nu rust op ons ook de plicht metterdaad en krachtig aan hunne kwalitatieve ontwikkeling te arbeiden. Wie denkt in dit verband niet weder aan de reeds genoemde geestelijke pioniers Kruyt en Adriani, en aan hun jongere navolgers? Maar hier is een ruim arbeidsveld voor lager-, landbouw- en ambachtsonderwijs. En ik zeide het reeds: hiermede zal eer zijn in te leggen; en laat ik daar nu bijvoegen: ruime economische winst te maken tevens.

Wij stappen van Celebes' menschenmateriaal af. En zullen nu een enkel woord zeggen over de economische beteekenis zijner fauna. Die is over het algemeen een geringe te noemen, hetgeen voornamelijk samenhangt met den bouw van het land. Deze veroorzaakte zijne betrekkelijke ontoegankelijkheid, waardoor paarden, koeien en karbouwen in het binnenland ontbreken of hoogst zeldzaam zijn. Varkens en kippen komen in het binnenland voor. En al zijn de Makassaarsche paarden bekend genoeg, al zullen vele streken van Zuid Celebes nog een veel uitgebreideren veestapel kunnen bevatten dan heden het geval is, al zullen wellicht eenige hooglanden voor veeteelt op beperkte schaal in aanmerking kunnen komen, in dit opzicht zal Celebes, naar het mij voorkomt, zich in het algemeen steeds met een ondergeschikte positie moeten blijven tevreden stellen.

Anders staat het reeds met zijne flora. Hare economische beteekenis spiegelt zich af in de mogelijkheden en belangen ten opzichte van boschbouw, tuinbouw en landbouw.

Aan boschbouw wordt noch door de bevolking noch door het Nederlandsche Bestuur eigenlijk iets gedaan, hetgeen met het oog op den nog voorhanden natuurlijken rijkdom der bosschen voor de hand liggend zou mogen worden genoemd. Wel heeft het bestuur reeds zijne aandacht gegeven aan de djatibosschen van Moena en Boeton. Maar overigens laten boschonderhoud en boschbescherming nog veel te wenschen over. In de eerste plaats geldt dit vóor de winning van damar, welke vooral in O. Celebes voorkomt, en tot nog toe door roofbouw, namelijk door ringkerven der damarboomen, geschiedt. Het gevolg is, dat deze prachtige woudreuzen op stam sterven. Het spreekt vanzelf, dat hiervan een aanmerkelijke, niet spoedig te vervangen vermindering in den uitvoer van damar binnen enkele jaren het gevolg zal wezen. Bescherming en rationeele exploitatie der damar-bosschen verdient de ernstige aandacht der Overheid, voordat het te laat zal wezen, en niet minder de reboisatie van Celebes, van Midden-Celebes in het bijzonder. Want over groote uitgestrektheden zijn de bosschen door de bevolking tot algeheele verdwijning gebracht. Veel invloed op den regenval heeft dit niet gehad, want deze is ook nu groot. Maar het heeft de wegspoeling bewerkstelligd van den humusbodem, langs de steile berghellingen; en dit is de hoofdreden van het niet vanzelf ontstaan van nieuw bosch.

De boschproducten, welke bij uitstek worden gewonnen en uitgevoerd, zijn het rotan en de damar. Groote hoeveelheden verlaten jaarlijks Celebes. Het winnen dezer boschproducten geschiedt door de binnenlandsche stammen, doch de groote winsten komen ten bate van de Boegineesche en Chineesche opkoopers aan de kust.

Andere boschproducten, zooals de bamboe en houtsoorten, worden nog alleen voor inheemsch gebruik aangewend. Toch moet erop worden gewezen, dat, met name in den hals van Celebes, zulke fraaie en duurzame houtsoorten voorkomen, dat het mag worden betreurd, dat het particulier initiatief zich hierbij nog zóó onbetuigd heeft gelaten.

Is de economische beteekenis van den boschbouw van Celebes dus heden ten dage reeds vrij aanzienlijk, er blijft in dit opzicht nog veel te doen om die beteekenis aanmerkelijk te kunnen doen toenemen.

(Wordt vervolgd).

ERRATA.

Het 2de woord van den 1sten zin moet zijn: „den" in plaats van „de".

2de kolom van blz. 1, reg. 6 van beneden: staat: omstandigheden; moet zijn „omstandigheid."

1ste kolom van blz. 2:

3de alinea, regel 8, staat: „landgoed", moet zijn: „landgebied".

3de alinea, regel 11, staat: „hebben", moet zijn: „hadden".

4de alinea, regel 10, staat: „Boton", moet zijn „Boeton."

De Academisch-Indische week te Amsterdam.

(2—7 Juni 1919).

Heden is in de Aula der Gemeente-Universiteit, onder groote belangstelling, geopend de Academisch-Indische week, met een rede door Dr. K. Kuiper, Rector Magnificus van die universiteit.

Onder de aanwezigen waren de Rector Magnificus en Senaatsleden der Vrije Universiteit, die met den Senaat der Gemeente-Universiteit deze week hebben georganiseerd, Senaatsleden en Curatoren der beide hoogescholen, het College van B. en W. van Amsterdam, vertegenwoordigd door den burgemeester Ir. Tellegen, den wethouder Den Hertog en den secretaris Mr. Falkenburg; vele professoren, enz.

De Minister van Koloniën had zich doen vertegenwoordigen door den heer Dom van Rombeek; terwijl ter voldoening aan de uitnoodiging tot de Vereeniging „Oost en West", op verzoek van het Hoofdbestuur aanwezig was het Hoofdbestuurslid C. de Vries.

Na de openingsrede, hield de voorzitter der Commissie, prof. dr. Saltet, een rede tot inleiding, waarin hij in groote trekken de geschiedenis van de vestiging der Nederlanders weergaf. *)

Vervolgens hield dr. Gunning een gloedvolle rede over „De beteekenis der Protestantsche Zending voor onze Koloniën", eindigende met de woorden van R. A. Kartini: Nederland, zend ons Gods kinderen.

De morgen werd besloten met een niet minder belangrijke voordracht van pater Frencken, over: „De invloed van den Roomsch-Katholieken missiearbeid op de beschaving in Nederlandsch-Indië", waarin hij, onder meer, duidelijk schetste het werk der Missie op Borneo, de Key-eilanden, Timor en Flores (Larantoeka).

2 Juni 1919. C. d. V.

*) De belangrijke rede van Rector Magnificus Dr. K. Kuiper werd in de dagbladen opgenomen, o.a. in het Ochtendblad van het „Vaderland" van 3 Juni j.l.

Sprokkels.

—

LVIII.

Schoonmaaktijd! Denk niet, dat we iets kwaads willen zeggen van die dagen, waarin we het moeten aanzien, dat we geen baas zijn in eigen huis, dat in onze kamer, op onze schrijftafel bezem en ragebol regeeren, en we niet beter kunnen doen, dan na onze paperassen in veiligheid gebracht te hebben,

het ons zelf te doen en van het tooneel van den strijd te verdwijnen.

Bij het nazien en opruimen van hetgeen aan den papiermand zou ten offer vallen, kwamen ons ook eenige sprokkels in handen, die reeds geruimen tijd geleden bijeengegaard, telkens door andere werden verdrongen. Zoo hebben we er verschillende liggen over de H 34, de auto, waarin Dr. Douwes Dekker met Abdoel Moeis indertijd een propagandatocht deden door Indië.

In het sedert ter ziele gegaan zijnde blad „De Indiër" lazen we een bericht van een ongeval den reizenden propagandisten overkomen, en dat waard is aan de vergetelheid ontrukt te worden.

Met een vaart omlaag schietende, kwam de H 34 bij een bocht in de buurt van Blora bijna in botsing met een tram. De zware locomotief van den treintram snoof de H 34 op eenige millimeters afstand voorbij, maar de H 34 hield zich dapper. Met haar neus vlak tegen het verkeersmonster in, trokken haar de wagens van den trein voorbij. Wat een moed, niet waar!

De derde of vierde wagen en de twee daarop volgende schuurden langs het linkerslikbord, maar de H 34 verroerde zich niet en het spatbord liet zich enkel wat indrukken. Wat een flinkheid zelfs in zoo'n spatbord! En de propagandisten? Zij waren rustig in den wagen blijven zitten, als nieuwsgierig naar den uitslag van het avontuur. Ze konden toch ook niet onderdoen voor de auto en dat slikbord!

Het blad ziet in een en ander een symbool van Indië: geen vrees voor eenig gevaar.

Een andere heldendaad van de H 34.

Op een gegeven oogenblik stond ze voor een groote rivier, terwijl er op die plaats geen brug was over den breeden stroom in zijn diep bed.

Met een omweg van een kleine twee paal kon men de drift vermijden, maar...... de Indiërs, die de H 34 beroemd maken (men mocht eens meenen, dat het juist andersom was), besloten dwars door de rivier te gaan langs een helling van tusschen de 30 en 40 graden. Dwars door de rivier, waarvan het ondiepe water tot aan de naven kwam! Een oogenblik dreigde de wagen om te slaan, maar de H 34 slaat niet om, want ze vertegenwoordigt Indië. Als een natte buffel kroop de machine aan de andere zijde tegen een nog sterkere helling op. De te hoop geloopen bevolking had eerbied voor de prestatie en juichte de H 34 toe. We hooren die Inlanders juichen, niet waar, vooral toen ze de witte letters en de vlag herkenden, waarmee de H 34 gesierd was.

Is het niet een beetje walgelijk? We zouden nog kunnen verhalen van het offer, dat de propagandisten aan Batara Bima brachten, hoe ze op een keer, voordat ze een rede zouden houden, zich verfrischten en verkwikten met koele dranken, doch het is, dunkt ons, genoeg en we zullen de verdere op dit onderwerp betrekking hebbende sprokkels maar den weg laten volgen van het stof bij den schoonmaak.

LIX.

Welke waarde vaak gehecht moet worden aan het onpartijdig oordeel van degenen, die zich in Indië opwerpen als leiders en voorlichters van het volk, blijkt uit het volgende.

Als we ons goed herinneren, is er in dit blad al eens de aandacht gevestigd op het plan om van de Rawa Pening een wadoek te maken, ten behoeve van de irrigatie van Demak.

Een groot stuk sawah, waarop 15.000 gezinnen wonen, zal daartoe onder water gezet worden. De schadeloosstelling, aan die gezinnen uit te betalen, is op *f* 4.000.000 geschat, wat wellicht nog te weinig zal blijken te zijn.

Op een S. I.-vergadering in die streek besprak Semaoen het plan, doch gaf zoo'n onjuiste voorstelling ervan, dat de meerderheid der vergadering zich tegen wadoekaanleg verklaarde.

Een opzichter B. O. W. protesteerde en zette in het Javaansch de ware toedracht der zaak uiteen.

Toen daarop de stemming herhaald werd, verklaarden zich slechts vijf der aanwezigen tegen wadoekaanleg.

Hieruit blijkt weer opnieuw, hoe noodig het is, dat het volk naar waarheid voorgelicht wordt, en tevens hoeveel kwaad de z.g. leiders kunnen stichten, hetzij opzettelijk, hetzij uit onwetendheid.

LX.

Wat een nivelleerende uitwerking heeft het bolsjewisme in Rusland niet gehad. Wat heeft de positie der officieren in Midden-Europa door de invoering van soldatenraden een verandering ondergaan. Welk een democratische vloedgolf is er door de legers gegaan. Eigenaardig is het in dezen tijd van groeiend socialisme en communisme te lezen, dat de officieren in Indië er nog eens weer op wijzen, dat het wenschelijk is alle in dienst reizende officieren 1e klasse te laten reizen.

En vooral nu de militie ingevoerd is, acht men er termen voor aanwezig, daar het zou kunnen voorkomen, dat een officier in de 2e klasse en een fuselier in de 1e klasse van denzelfden trein zit.

En dat zou toch al te verschrikkelijk wezen naar het schijnt. We moeten eerlijk bekennen, dat het ons steeds onaangenaam aandeed, als we de door niets gerechtvaardigde aanmatiging en aanstellerij van velen van het officierskorps zagen.

Wij voelen niets voor dat verzoek en achten het veeleer naar den geest van den tijd, dat men de officieren behandelt als alle andere ambtenaren en dat men er eens aan gaat denken om het getal der afscheidingen tusschen de verschillende lagen der bevolking te verminderen.

Het zou allicht in menig opzicht zeer goed zijn, indien de officieren op reis in aanraking kwamen met de minderen. Wederzijdsche waardeering zou er het gevolg van kunnen zijn.

En we kunnen ons niet voorstellen, dat als onmiddellijk de eerste klasse werd afgeschaft op de spoorwegen, dit het landsbelang ook maar in het minst zou schaden.

RAPPORT

inzake het onderwijs in de kennis van de Nederlandsche Koloniën op gymnasia, middelbare scholen en inrichtingen tot opleiding van onderwijzers hier te lande.

Het „*Comité voor Lezingen en Leergangen*", tot taak hebbende de verspreiding te bevorderen van juiste begrippen omtrent de koloniën en hare bewoners in alle kringen van het Nederlandsche volk, in het bijzonder door middel van het onderwijs, heeft zich afgevraagd in hoeverre de gymnasia, middelbare scholen en inrichtingen tot opleiding van onderwijzers haar aandeel in deze taak vervullen en welke verbeteringen daarin zouden zijn aan te brengen.

Aangezien het comité zich niet bevoegd achtte deze vraag te beantwoorden, heeft het daarvoor eene bijzondere Commissie ingesteld, bestaande uit de heeren W. D. H. Baron van Asbeck, voorzitter, Dr. C. P. Gunning, J. IJzerman, Dr. C. Te Lintum, R. Schuiling, G. Trouw en Dr. H. H. Zeylstra Fzn., leden, terwijl door het „Genootschap van leeraren aan de Nederlandsche Gymnasia" en de „Vereeniging van leeraren bij het middelbaar onderwijs in Nederland", op uitnoodiging, daaraan werden toegevoegd, resp. de heeren: Dr. W. A. F. Bannier en J. van Hinte.

Deze Commissie heeft de gestelde vraag in behandeling genomen en het resultaat van hare besprekingen neergelegd in een rapport, waaraan wij het navolgende ontleenen:

Na gewezen te hebben op de groote beteekenis voor moederland en koloniën van het onderwijs in de kennis van de koloniën op bedoelde scholen, stelt de Commissie de vraag of dit aan den eisch voldoet, welke zij helaas ontkennend moet beantwoorden. De oorzaken daarvan meent zij te moeten zoeken in de benepen plaats, die aan de kennis der koloniën is ingeruimd op den lesrooster der scholen, en, bovenal, in het ontbreken van waarborgen, dat de personen, wien dit zoo gewichtige onderwijs wordt toevertrouwd, zich de voor deze taak vereischte kunde hebben weten te verwerven.

De Commissie heeft gemeend, in de eerste plaats deze oorzaken uitvoerig te moeten nagaan en te moeten aangeven, op welke wijze verbetering ware te verkrijgen. Het rapport is daartoe in vier hoofdstukken verdeeld.

Na in het eerste hoofdstuk te hebben aangetoond, dat *de plaats van de kennis der koloniën op den lesrooster der scholen* zeer veel te wenschen overlaat, bespreekt zij in het tweede hoofdstuk *de bevoegdheid der leeraren*, welke zeer in twijfel moet worden getrokken, vooral waar het de kennis der aardrijkskunde onzer koloniën betreft.

Het komt der Commissie in hooge mate gewenscht

voor, aan de universiteiten ruime gelegenheid te scheppen tot de studie van de aardrijkskunde op zeer breeden grondslag, in het bijzonder die van de koloniën, en dat voortaan aan niemand het recht tot het geven van onderwijs in aardrijkskunde wordt toegekend, wanneer niet de waarborgen aanwezig zijn, dat hij de aardrijkskunde in voldoende mate heeft bestudeerd. Voorts dient door een uitbreiding van de exameneischen, desnoods door een afzonderlijke aanvullingsacte, gewaarborgd te worden, dat de candidaat een ernstige studie heeft gemaakt van de land- en volkenkunde van de koloniën.

Het streven moet zijn, ook de studie voor de acte M.O. aardrijkskunde, nog meer dan reeds het geval is, naar de universiteit te verleggen.

Hetgeen hierboven is uiteengezet voor de studie der land- en volkenkunde van de koloniën, geldt evenzeer voor die van hare geschiedenis en van hare staatsinrichting.

De Commissie acht het voor het onderwijs in de koloniale aardrijkskunde van het meeste belang, dat de leeraar in de aardrijkskunde, na het voltooien van zijne studiën, in de eerste plaats Nederlandsch Oost-Indië, door aanschouwing heeft leeren kennen. Zij meent, dat dit te verwezenlijken zou zijn langs twee wegen, die ieder hun voordeelen en nadeelen hebben;

a. het toekennen van reisbeurzen, in den geest van de reisbeurzen, beschikbaar gesteld voor plantkundigen uit het Buitenzorg-fonds, onder meer onder de bepaling, dat de begunstigde gedurende tenminste een zeker aantal maanden in de Nederlandsche koloniën zal vertoeven.

b. de detacheering van Nederlandsche leeraren in de aardrijkskunde aan middelbare scholen in de koloniën, aan welke detacheering soortgelijke voordeelen behooren te worden verbonden als gedetacheerde officieren genieten.

De Commissie zoude het eveneens zeer toejuichen, indien ingesteld werden vacantieleergangen over de kennis van de koloniën voor leeraren, in den geest van de sedert 1906 ingevoerde vacantieleergangen over Nederland.

Het derde hoofdstuk handelt over *de hulpmiddelen bij het onderwijs in de kennis van de koloniën.*

Naast de wijzigingen in de leerplannen der scholen en de verbeterde opleiding van de leeraren, acht de Commissie het wenschelijk, de aandacht te vestigen op een aantal punten, die voor verbetering van het onderwijs h.i. van groote beteekenis zijn:

1. Bij de voortgezette studie, in het bijzonder bij de voorbereiding zijner lessen, mist de leeraar de beschikking over de noodige handboeken, monografiën, statistieken, kaarten, enz.

Wenschelijk is het daarom, dat de van wege de koloniale gouvernementen verschijnende talrijke rapporten, mededeelingen, kaarten, enz., en verder alle publicaties, die voor dit doel van beteekenis zijn, geschonken worden aan de bibliotheken der hier bedoelde scholen.

2. Eveneens is niet voldoende voorzien in de behoefte aan leerboeken ten gebruike bij het onderwijs, in het bijzonder waar het geldt den beschavingstoestand van de bewoners der koloniën.

Ten einde een overzicht te verschaffen van de bestaande leerboeken en verdere hulpmiddelen bij het onderwijs, acht de Commissie de samenstelling en geregelde aanvulling van een catalogus dezer hulpmiddelen een nuttigen arbeid.

3. De hulpmiddelen bij het onderwijs eischen aanvulling.

De bestaande schoolkaarten zijn bevredigend, maar de wandplaten staan verre achter in aantal en hoedanigheid bij hetgeen over Nederland verkrijgbaar is. Voorts zijn de Buitenbezittingen naar evenredigheid onvoldoende vertegenwoordigd.

Schoolverzamelingen worden zeer nuttig geacht en in dit opzicht waardeert de Commissie hetgeen door het Koloniaal Museum en daarna door het Koloniaal Instituut verricht is. Zij zou gaarne deze verzamelingen uitgebreid zien met ethnographica.

Nu meer en meer het projectietoestel zijn intrede heeft gedaan in de school, zou men gaarne zien, dat de aanschaffing door de school van reeksen van goede lantaarnplaten werd vergemakkelijkt.

4. Voor de propaganda in het algemeen en het onderwijs op gymnasia en middelbare scholen in het bijzonder, acht de Commissie het zeer wenschelijk, dat in plaatsen, waar geen koloniale musea zijn gevestigd, tijdelijke tentoonstellingen worden ingericht.

Deze behoeven niet groot te zijn, doch aan de tentoonstelling moet veel zorg worden besteed.

Het oordeel samenvattende, komt de Commissie in hoofdzaak tot de volgende besluiten:

1. Het onderwijs op de gymnasia, middelbare scholen en inrichtingen tot opleiding van onderwijzers, houde rekening met de beteekenis van de koloniën voor het moederland.

De school doordringe de leerlingen van de plicht, die op hen, als aanstaande staatsburgers, ook rust ten opzichte van de koloniën.

2. Aan de leervakken, bij welke in het leerplan der scholen de kennis der koloniën is ingedeeld, in het bijzonder aan de aardrijkskunde, worde een ruimere plaats op den lesrooster toegewezen, terwijl dit onderwijs tevens zooveel mogelijk verplaatst worde naar de hoogere klassen.

3. Het bezoeken van koloniale instellingen, musea, tentoonstellingen, enz., worde opgenomen in het leerplan der scholen. Den leerlingen worde de gelegenheid verschaft tot het bijwonen van lezingen en voordrachten over de koloniën door personen, die deze van aanschouwing of door studie hebben leeren kennen.

4. Aan niemand worde het recht toegekend tot het geven van onderwijs betreffende de koloniën, wanneer niet de waarborgen aanwezig zijn, dat hij zich voor deze taak in voldoende mate heeft voorbereid.

5. Aan de universiteiten dient op breeden grondslag de gelegenheid te worden geschapen tot de studie in de verschillende takken van wetenschap, die zich bezig houden met de koloniën.

6. Men stichte een niet te klein aantal reisbeurzen, om leeraren en a.s. leeraren in de aardrijkskunde in de gelegenheid te stellen, eene reis naar en door Nederlandsch Oost- of West-Indië te maken.

7. Men opene voor leeraren aan Nederlandsche inrichtingen van onderwijs de gelegenheid om gedurende een beperkt aantal jaren gedetacheerd te worden bij het middelbaar onderwijs in de koloniën.

8. Het Koloniaal Instituut te Amsterdam stelle een jaarlijks terugkeerenden vacantieleergang over de koloniën in, voor leeraren aan Nederlandsche inrichtingen van onderwijs.

9. De verspreiding van officiëele koloniale publicatiën, welke waarde bezitten voor den leeraar bij de voorbereiding zijner lessen, worde zoodanig uitgebreid, dat deze zijn te raadplegen in plaatsen, waar gymnasia, middelbare scholen of inrichtingen tot opleiding van onderwijzers zijn gevestigd.

10. Er worde samengesteld een catalogus van leermiddelen bij het onderwijs in de kennis der koloniën.

11. Men voorzie veelzijdiger en in ruimer mate in de behoefte aan hulpmiddelen bij het aanschouwelijk onderwijs, in het bijzonder wat betreft wandplaten, verzamelingen van koloniale ethnographica en producten, lantaarnplaten en films voor bewegende beelden.

Men bevordere de uitgave van platenatlassen, leer- en leesboeken over de Nederlandsche koloniën.

12. Teneinde in plaatsen, waar geen koloniale musea gevestigd zijn, in dit gemis eenigermate te voorzien, richte men een reizende koloniale tentoonstelling in.

G.

Stemmen uit de Eur. pers in Ned.-Indië.

Een Bekentenis van Minister Idenburg.

De *Déli Crt.* meent, dat Minister Idenburg niet te zéer de aandacht moet vestigen op de mislukking van ons koloniaal systeem en dat hij aan het bestuursbeleid geen dingen moet verwijten, die met dat beleid niets hebben uit te staan. Zeer ter snede merkt het blad op, dat, onder welk gebied ook, de influenza groote offers zou hebben geëischt. Men moet de toestanden hier vergelijken met die in landen als Japan, China, Br. Indië en Rusland.

De enorme afstanden, de geringe ontwikkeling en de voor een belangrijk deel van medische behandeling afkeerige bevolking maakten persoonlijke medische behandeling volstrekt onmogelijk en voor de eerstvolgende 25 jaren onwaarschijnlijk. Breekt onder zulke omstandigheden een epidemie uit, dan vallen er noodwendig een groot aantal slachtoffers.

Anders is het gesteld met het bestuur op de Buitengewesten. Het blad is het met den Minister eens, dat alleen een doorgevoerde decentralisatie het bestuur over de B. G. kan verbeteren. Het juicht vermindering van overdreven belastingdruk en heerendiensten toe, meent echter dat meer contrôle op de bestuursambtenaren schadelijk kan werken, en ver-

wacht meer heil van een practische en durvende bemoeienis met den landbouw en de industrie der Inlandsche bevolking. Men beschouwe toch niet de herziening van ons bestuursstelsel als het eenige middel tegen alle kwalen.

De welvaart van een volk schuilt niet in papieren bepalingen, maar in krachtige economische maatregelen, waarbij het geld den bodem ontwikkelt, voor zoover de bevolking zelf daartoe niet in staat is.

,,Waar een krachtige bevolking zetelt, daar moet de grond voor haar gereserveerd blijven, maar waar dit niet het geval is, kan alleen de openlegging en ontwikkeling door het particuliere kapitaal, hoe gesmaad dat ook is — welvaart en rust brengen.

,,Men opene Djambi met zijn olie, Sumatra met zijn steenkolen en Celebes met zijn ertsen, terwijl men de woeste streken der B. G. ontginne met de overtollige bevolking van Java.' Men bevordere de Inlandsche veeteelt en landbouw, legge sawahs aan, waar dat mogelijk is, men volge durvende kapitalistische politiek en belaste flink de winsten van het kapitaal. Dan zal er welvaart komen, waar door gebrek aan energie en kapitaal der eigen bevolking, armoede en overbevolking heerscht.

,,En laat Minister Idenburg de mislukking van ons koloniaal systeem niet te luid adverteeren en niet de genezing zoeken, waar die niet te vinden is.

,,Wij achten het noodzakelijk om naast de economische ontplooiing de politieke ontwikkeling even krachtig ter hand te nemen. Maar onze verwachtingen zijn meer gericht op de samenwerking van arbeid en kapitaal, dan op mooie papieren bepalingen, waarvoor men geen bordje rijst kan koopen. De Regeering moet zich niet op het dwaalspoor laten brengen door volksleiders, die zelf de beginselen van de economie nog niet begrepen hebben en die zich voornamelijk bepalen tot het aanvallen van het kapitaal, waarvan ze de goede zijde niet kunnen waardeeren."

Colijn's ,,Staatkundige Hervormingen in Ned.-Indië".

In de *Java-Bode* wijdt de bekende heer S. Ritsema van Eck een artikel aan hetgeen de hr. Colijn in ,,Schild en Pijl" schreef over staatkundige hervormingen in Indië.

Daar het artikel als grondslagen bezigt de door den hr. R. v. E. ontwikkelde staatkunde van onderscheiding in autonome en koloniale sfeer, van de verwerping van het unitarisme, van regentschapsautonomie van het samenvallen der provinciën met de groote eilanden enz., heeft het diens groote weerdeering, al ziet de hr. R. v. E. enkele zaken ook anders, zooals b.v. de associatie-gedachte.

Protest teekent de hr. R. v. E. echter aan tegen de uitspraak, dat de toekomstige politieke consequenties van den Ind. staatsvorm slechts zeer oppervlakkige beoordeeling zouden gevonden hebben bij de voorgestelde hervormingen en dat een principiëele bespreking omtrent de hoofdlijnen van den toekomstigen Indischen staatsvorm al te zeer ontbroken zou hebben.

Immers is niet alleen de basis van Colijn's beschouwingen te vinden in R. v. E.'s staatkundig werk, maar zelfs dringen die beschouwingen niet diep genoeg door, waar Colijn niet ingaat op de politieke voorwaarden voor de handhaving van het gezag zelf en te weinig doet uitkomen, dat de politieke vorm slechts uitdrukking kan zijn van den maatschappelijken inhoud.

Wanneer Colijn de associatie gedachte verwerpt, omdat hij daarin de voorloopster van een volledige fusie in de toekomst ziet, dan ligt dit daaraan dat ,,associatie" met ,,democratie" gemeen heeft, dat ieder er in kan leggen, wat hij persoonlijk meent, dat met dat begrip overeenkomt. Maar zooals Colijn zelf waarschuwt, ,,democratie" niet te verwarren met bepaalde schemata, zooals parlementairisme, algemeen kiesrecht enz., zoo mag men ook waarschuwen ,,associatie" niet te zien als de voorbereidster van assimilatie, van fusie. Wanneer een Snouck Hurgronje zich voor associatie uitspreekt, en tevens het ,,soort over soort" predikt, dan ziet men dat in zijn opvatting associatie en fusie twee tegengestelde begrippen zijn."

Ziet men in associatie het tegengestelde van assimilatie en vat men het op als het samengaan van innerlijk gescheiden groepen voor gemeenschappelijk doel dan kan men onder doorvoering van het dualisme en onder vermijding van fusie een lotsgemeenschap aanvaarden tusschen Nederland en Indië.

Nu men mag annemen, dat de invloed van de assimilatiegroep niet meer den doorslag zal geven, en dat het Indische staatswezen zich zal ontwikkelen volgens de reeds in 1912 en 1913 door R. v. E. vastgelegde beginselen, zal het slechts zaak van ingespannen organisatorischen arbeid zijn om het Indische staatswezen naar die beginselen te vormen.

Dat de leiding uit Nederland nog niet kan worden ontbeerd, bewijst het feit, dat de tegenwoordige Minister van Koloniën het initiatief moest nemen tot het verwezenlijken van de idee der regentschapsraden.

Schr. vindt, dat Colijn op uitnemende wijze doet uitkomen, hoe decentralisatie noodig kan zijn, ook zonder dat er een streven naar politieke zelfstandigheid tot uiting komt, en dat omgekeerd een streven naar politieke zelfstandigheid, naar autonomie kan bestaan, zonder behoefte aan decentralisatie.

Schr. is het eens met de critiek op het ontwerp Pleyte en op de werking van den Volksraad, als hij zegt: ,,Terecht noemt hij (Colijn) de behartiging van de decentralisatie in het ontwerp Pleyte, hoogst onbevredigend omdat de Buitenbezittingen niet in de reorganisatie deelen, terwijl juist bij de decentralisatie, toepassing van dezelfde beginselen voor het geheel mogelijk is. Terecht gispt hij de weinig doordachte wijze, waarop in dit ontwerp, organen van toekomstige autonomie als Volksraad, provincieraad, gemeenteraad zijn gegeven. Terecht wijst hij ook op den grooten invloed, dien de Volksraad door zijn onverantwoordelijkheid heeft." Colijn heeft de disharmonie gevoeld tusschen de gedachte die den Volksraad schiep en de gedachte die aan een koloniale regeling ten grondslag ligt. Dat daardoor de Volksraad een orgaan geworden is van matelooze critiek en toch weer allen tijd en kracht zal opslorpen, die tengevolge van de decentralisatie vrij komen, is reeds meer dan voldoende bewezen.

Een leemte acht schr. het, dat Colijn zwijgt over de regeling van het staatsburgerschap, om de groepen te kunnen omgrenzen, die aan de autonomie zullen deelnemen, alsook over de grondslagen van ons gezag.

Wat de aanstaande staatkundige hervormingen betreft, noemt ook Colijn thans de eilanden en eilandengroepen als de definitieve begrenzing der provinciën. Schr. krijgt echter den indruk, dat Colijn een zekere geleidelijkheid wil betrachten bij het bereiken van die grenzen en meent, dat wanneer men overtuigd is, dat de groote eilanden en eilandengroepen de definitieve provinciën zullen vormen, het een misgreep zou wezen om eerst met kleinere gouvernementen te beginnen. Wil men geleidelijkheid betrachten, zoo moet men dit doen door in een zeer stabiel gehouden territoriale indeeling, geleidelijk meer bevoegdheden aan de besturen van die territoriale lichamen toe te kennen.

Er rijst nog een andere principieele vraag, o.a. of het doel kan zijn wat Colijn noemde: de zelfstandigheid van Indië dan wel moet zijn de autonomie der volkeren van Indië.

,,Waar men in Europa de staatkundige zelfstandigheid zich langzaam ziet omzetten in een autonomie binnen een statengroep, is het daar nog wel juist, de zelfstandigheid van Indië als ideaal te stellen? Het is slechts een vraag, zooals er nog meer zullen rijzen als de uitwerking tot scherpe toetsing en formuleering zal dwingen. Maar waar ook veel slechts aangeduid bleef, mag de verschijning van Colijn's verhandeling een belangrijke bijdrage worden genoemd, om in breeden kring het begrip te wekken, hoe aan Nederland's koloniale politiek kracht, vastheid en richting kan worden hergeven.".

Suriname.

Eerste Kamer. In de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag, betreffende de begrooting van Suriname voor 1919 verklaart de Minister van Koloniën, dat ook hij betreurt, dat de toestand in Suriname nog steeds weinig bemoedigend blijft en dat de koloniale huishoudelijke begrootingen uit de oorlogsjaren met een hooge Rijksbijdrage sluitend moesten worden gemaakt.

Of er een verband bestaat tusschen dezen toestand en de volgens sommige dagbladberichten minder goede verhouding tusschen den Gouverneur en zijne hoofdambtenaren, zoomede den minder krachtigen invloed, die van de Koloniale Staten zou uitgaan, meent de Minister in het midden te kunnen laten. Wij voor ons meenen dat verband te kunnen ontkennen, wat ook wel de bedoeling van den Minister zal zijn.

Evenmin meent hij te moeten ingaan op den in het verslag uitgesproken wensch, dat hij een einde zal maken aan de gespannen verhouding, welke zou bestaan tusschen de Regeering van het moederland en de Koloniale Staten. Eene rechtstreeksche verhouding tusschen de Regeering van het moederland en de Koloniale Staten bestaat niet, al nopen de omstandigheden den minister van Koloniën soms, wanneer de Surinaamsche begrooting bij de wet moet worden vastgesteld, zich een oordeel te vormen en dat uit te spreken, over de wijze waarop de Staten een of andere aangelegenheid hebben behandeld. Reden tot klagen over de medewerking der Koloniale Staten heeft de Minister als Gouverneur niet gehad. Van medewerking met den Minister kan zooals uit de vorenstaande opmerking volgt moeilijk worden gesproken. In den laatsten tijd is er, voor zoover den Minister bekend, in de werkzaamheden van de Koloniale Staten geen achterstand die aan schuld valt te wijten.

De vraag of de Minister handhaving en bevordering der in de Koloniale Staten hare uitdrukking vindende autonomie der kolonie raadzaam en gewenscht acht, beantwoordt hij bevestigend, onder het voorbehoud dat die autonomie blijkt zich bij de werkelijk bestaande toestanden aan te sluiten, zoodat de mogelijkheid van handhaving en verdere ontwikkeling der instelling gegeven is.

De Minister betreurt het eveneens, dat de voorheen bloeiende kolonie Suriname thans reeds geruimen tijd in verval verkeert.

De Regeering beschouwt het als haar plicht om desnoods met geldelijke offers bij te dragen voor de economische ontwikkeling der kolonie, maar toch meent zij, dat de voorbereiding voor nieuwe takken van nijverheid of landbouw in 't algemeen moet worden overgelaten aan het particulier initiatief.

De Minister meent, dat Britsch Guyana zijn welvaart grootendeels dankt aan den in stand gebleven grooten landbouw, met name aan de suikerplantages. Bovendien is de grootere bevolkingsdichtheid van groote beteekenis voor de opbrengst der middelen.

Het opmaken van een vast plan tot bevordering der welvaart in Suriname acht de Minister onmogelijk, omdat de toeneming der welvaart in hoofdzaak afhankelijk is van economische factoren, waarop het bestuur der kolonie geen of weinig invloed vermag uit te oefenen. Naar aanstelling van uitstekende ambtenaren wordt bij voortduring gestreefd; de aan te bieden bezoldigingen zijn echter niet van dien aard, dat een ruim aanbod kan worden uitgelokt.

Het met den Gouverneur Staal te voeren overleg zal ook betrekking hebben op de uitvoerbaarheid van het denkbeeld om plaatselijk zelfbestuur in te stellen.

De keuring van de koffie voor de Nederlandsche markt is thans opgeheven en ook de vrachtprijzen zijn herzien en voor den handel verbeterd.

Geheel bevredigend achten wij de gegeven ophelderingen omtrent den koffie-uitvoer niet. Wij hadden gaarne vernomen hoeveel koffie, afkomstig van Venezuela, enz., is ingeladen en of deze koffie vóór de inlading gekeurd is. Voor zooveel wij weten is de toelichting ook niet door de directie van de K. W. I. M. gegeven, en die mag o. i. niet uitblijven. Er mag ten deze in Suriname geen verdenking blijven bestaan.

Zoowel de Gouverneur als de Minister erkennen de noodzakelijkheid van een juiste statistiek der bevolking. Het aanleggen van een bevolkingsregister is dan ook niet langer uitgesteld, doch zal ter hand genomen worden door een daarvoor uitgezonden deskundige, die 13 Mei j.l. naar Suriname is vertrokken.

Wij vernemen dit met genoegen, maar, zouden wij willen vragen, moet hieraan niet een volkstelling voorafgaan?

* * *

Uit „De West" van 15, 22 en 25 April de volgende berichten:

„Fransche mail. Een adres gaat rond, strekkende om de compagnie Générale Transatlantique uit te noodigen wederom onze haven te doen aanloopen door hare schepen. Het adres wordt druk geteekend."

„Hervatting Fransche maildienst. Tot ons genoegen mag uit een der Fransche telegrammen worden afgeleid, dat de Fransche maildienst op Paramaribo hervat wordt. Het bericht luidt: Fort de France, 19 April. De pakketboot „Antilles" vertrekt hedenavond zeven uur. De boot zal Paramaribo aandoen op 24 April."

„Behoudens goedkeuring der autoriteiten, is het 't voornemen de aankomst der eerste Fransche mailboot eenigszins feestelijk in te halen. Op den steiger zal muziek gespeeld worden en in het Park een receptie gehouden vanwege den handel."

„Feestelijke aankomst. Hoe blijde men is dat onze haven langzamerhand weder opgeheven wordt uit het isolement van de laatste jaren, bleek gisteren toen de Antilles van de Compagnie Générale Transatlantique voor het eerste weder onze reede aandeed.

De boot werd met muziek ingehaald en in het Park vond een receptie van den état major plaats, waarbij de heer H. J. Bosch, consulair agent van Frankrijk, een hartelijk welkom uitsprak, waarop de kapitein, de heer J. Jégatin, met een hoffelijk woord antwoordde. De receptie geschiedde vanwege den handel, in tegenwoordigheid van verscheiden autoriteiten.

De Antilles had een aantal troepen aan boord voor Cayenne, terugkeerende van den oorlog."

Deze berichten maken op ons den indruk, dat de handel wenschte te ontkomen aan het monopolie van den K. W. I. Maildienst, met zijn buitensporig hooge vrachten gedurende en nog na den oorlog. Ook het gebeurde met den koffie-uitvoer zal een duit in het zakje gelegd hebben, al handelde de K. W. I. M. in deze aangelegenheid onder druk.

* * *

Onze lezers zullen het zich wellicht herinneren, dat wij eenige weken geleden uit „De Surinamer" een stuk overnamen over de inenting tegen de gevolgen van den beet van vergiftige slangen (Sneki-koti). In zijn nummer van 3 April komt het blad in een uitvoerig stuk op deze kwestie terug. Het deelt twee gevallen van wonderbaarlijke genezing mede door de inenting met „snekikoti", geconstateerd door twee ervaren geneesheeren.

Zou het blad niet een enquête kunnen openen en allen, die *zelf* een dergelijk geval hebben gezien, uitnoodigen om daarvan mededeeling te doen? En zou de Geneeskundige Inspecteur niet een onderzoek kunnen doen naar de ervaringen ten deze van de geneesheeren in de kolonie? Een goed geleide proefneming op dieren is mede zeer aan te bevelen. Het wordt meer dan tijd, dat men in deze zaak het naadje van de kous te weten komt.

Kent men in Suriname werkelijk een afdoend middel tegen het slangengif, dan is het misdadig dit geheim te houden, wanneer men bedenkt, dat er in Britsch-Indië jaarlijks duizenden menschen om het leven komen door den beet van vergiftige slangen.

* * *

Men zoekt in Suriname naar nieuwe cultuurgewassen, die een loonende opbrengst beloven. Waarom neemt men niet de proef met de cultuur van de ricinus (de castorolie-plant), die er welig tiert, zooals wij ons herinneren van de in het wild groeiende of verwilderde exemplaren, welke wij in het district Coronie en elders gezien hebben. De plant groeit zeer snel en draagt spoedig vrucht.

Gedurende den oorlog is er groote vraag geweest naar goede kwaliteit ricinusolie voor de motoren der vliegmachines, waardoor de prijs zeer belangrijk gestegen is. De Britsch-Indische olie, die vóór den oorlog 60 cent per K.G. kostte, wordt tegenwoordig met bijna ƒ 5 betaald. De oorlogsprijs zal zich niet kunnen handhaven, maar de ontwikkeling van de luchtvaart, het gebruik van ricinusolie als smeermiddel voor snelloopende motoren in het algemeen, in de zeepindustrie en bij de fabricatie van enkele chemische stoffen voor de ververij en de olie-industrie, zijn waarborgen, dat de prijs niet spoedig tot het niveau van vóór den oorlog zal dalen. Vóór men de cultuur op eenigszins groote schaal beproeft, trachte men zaad van de beste variëteit te krijgen.

* * *

Het secretariaat van den Bond van Surinamers in Nederland, is thans gevestigd in perceel Da Costakade 112[1] te Amsterdam.

De secretaris is aldaar te spreken op iederen werkdag van 9 tot 12 uur v.m.

WAT DE INLANDER ZEGT.

Voedselschaarschte. In Verband met de duurte der levensmiddelen en het grooter wordend gebrek daaraan, doet S. T. in de *Neratja* een beroep op de leiders, voornamelijk op de *Sinipartij* in den Volksraad, om de Regeering voorstellen te doen tot het verstrekken van kapitaal aan de dessalieden in de verschillende onderdistricten, voldoende om de voortbrengselen van den bodem padi, djagoeng, ketela, op te koopen en op te schuren nabij de verblijfplaats der

onderdistrictshoofden. Dit kapitaal moet worden in handen gegeven van partikulieren, die lezen en schrijven kunnen en onder toezicht staan van politie-ambtenaren. De gelden van dessa- en afdeelingsbanken zouden voor dit doel ook benut kunnen worden. Den dessalieden moet verboden worden, die produkten aan anderen te verkoopen, al willen deze ook meer betalen. Zij moeten er van overtuigd worden, dat het beter is, aan de door het bestuur aangewezen personen voor den vastgestelden prijs van bijv. *f* 4.— te verkoopen dan aan de „tengkoelaks'' (tusschenpersonen) voor *f* 5.—, daar dezen natuurlijk later bij voedselnood, veel hoogere prijzen zullen vragen. Van deze kapitaalverstrekking verwacht schrijver, de vorming van een groote coöperatie.

Dat de Regeering vooralsnog in dit opzicht pressie moet uitoefenen op de dessalieden, vindt zijn oorzaak in het gemis aan vasten wil en eensgezindheid onder de nog in domheid en vrees levende dessamenschen. De verstrekking van kapitaal door de Regeering is noodig, omdat het volk te arm is, en er slechts weinig rijkaards onder de Inlanders zijn, die er bovendien heelemaal niet aan denken, hunne arme landslieden te helpen, ja zelfs de praktijken der tengkoelaks navolgen.

Als de Regeering geen ooren heeft voor die kapitaalverschaffing, laat haar dan de voedselprodukten zelf opkoopen en opschuren, of wel in elke dessa een soort loemboeng oprichten, waaruit evenwel de padi (of andere gewassen) niet geleend, maar verkocht wordt aan lieden uit die dessa.

De tegenwoordige regeling der dessa-loemboengs geeft aanleiding tot verschillende kwade praktijken der beheerders (loerahs en tjariks). De verkoopswijze is beter en leidt tot instelling van een blijvenden coöperatieven winkel, welke zich gedurig zal uitbreiden.

Rijst, djagoeng, kedelé, katjang en ketela kunnen op die wijze behandeld worden. Aleen cassave dient eerst tot meel of gaplek verwerkt te worden.

H. S. schrijft uit Lasem aan de *Sinar Hindia*, een klacht over de voedseldistributie aldaar; eerstens zegt hij, dat er maar één Gouvernementeele verkoopgelegenheid bestaat, zoodat de meeste menschen niet aan de beurt komen voor de voorraad op is en dan kunnen zij naar de om rijst vragende kinderen terugkeeren zonder wat. Verder krijgt men de order om bij elke katti rijst tevens evenveel kedelee te koopen en tegen denzelfden prijs als de rijst, d.i. 13½ cent, maar daar de kedelee maar 10 cent kost, wordt daardoor de prijs van de rijst veel hooger. Schrijver vertelt verder, dat de menschen maar voor één dag tegelijk mogen koopen en dat dan wordt toegestaan een halve katti voor één persoon en een kwart voor elk kind. Maar des Zondags is de verkoopplaats gesloten en schrijver vraagt, of men denkt, dat de maag dan ook maar vrijaf heeft. Hij deelt mee, dat er geen rijst meer heet te zijn bij de handelaren, wat door een kommissie is gekonstateerd, maar de commissie heeft niet goed uitgekeken, want er zijn handelaren, die wel degelijk rijst verborgen gehouden hebben en deze tegen *f* 25.— verkoopen. Schrijver wijst als zoodanig aan een Chinees van de dessa Babagan, die beras en padi verkoopt en vraagt of de politie bang is voor zulke menschen.

Een vreemd Vonnis. *Djil Djo Loho*, zich noemende „Jong Salatigasche'', vertelt van een vonnis van den landrechter van Kendal: Een Inlander werd n.m. tot drie maanden gevangenis veroordeeld, omdat hij kapok van de onderneming *Gebangan* zou hebben gestolen, terwijl zijn vrouw een maand kreeg. Den dag van het huisonderzoek was de man niet thuis en het onderzoek had ook niet plaats in bijzijn van den *loerah*, noch was er een oppasser bij van den assistent wedana. Wel was hierbij de landrechter met den fiscaal. Schrijver vraagt: of het soms een nieuwe regeling is, dat de landrechter zelf politiewerk doet? Tijdens de zitting werd den beklaagden onvoldoende gelegenheid gegeven zich te verdedigen. Schrijver vraagt ten slotte: of het een nieuwe bepaling is om de echtgenoote mede te veroordeelen, als de man iets verkeerds gedaan heeft? *(Sinar Hindia)*.

Een Mannenoordeel. *Skr. Djowoloego* beantwoordt den aanval van *Sri Aminah* op zijn beschouwing over den vrijen omgang tusschen mannen en vrouwen in een vroeger nummer van de *Sinar Hindia* gedaan. Hij betoogt, dat men moeilijk précies kan weten in welke banen zich de vooruitgang der vrouw zal bewegen en geeft toe, dat wat hij betoogd heeft, *theorie* is, maar hij stelt daartegenover, dat ook zijn tegenstandster haar oordeel ten deze niet zoo stellig zeggen kan en daarom komt het z.i. niet te pas, dat zij de veronderstelling uit, dat schrijver iemand zou zijn, die een vrouw zou trouwen alleen omdat zij knap van uiterlijk is en ieder, die niet met haar inzichten meegaat, conservatief noemt. Wat den vrijen omgang betreft, is de schrijver stellig overtuigd, dat als men ten deze het Europeesche voorbeeld volgt, het vele rotte in de wereld nog vermeerderen zal. Wat betreft het wenschelijke om de...... meisjes te laten afstudeeren en niet van school te nemen om te doen trouwen voor de school is afgeloopen, schrijver meent, dat dit geheel van het kind afhangt en zoowel van jongens als meisjes den aard aangeeft, of zij de school zullen afloopen, dan wel zullen trouwen of op andere wijze dan met schoolkennis aan den kost zullen komen. Wat de argumenten tegen de polygamie betreft, schrijver is overtuigd, dat, waar er al meer vrouwen dan mannen zijn, de afschaffing daarvan het aantal publieke vrouwen stellig zal doen toenemen.

Boedi Oetomo. In den vorm van een gesprek tusschen vader en zoon wordt verteld, dat te Blora een particuliere Hollandsch-Inlandsche school wordt opgericht van de vereeniging *Boedi-Oetomo*, met drie rijksdaalders schoolgeld. De zoon vindt dat te duur en zegt, dat de Gouvernementsschool maar één gulden kost, waarop de vader zegt, dat hij toch zijn kind naar de school zal zenden, al heeft hij maar een klein salaris, omdat men zonder Hollandsch te leeren geen andere dan kleine betrekkingen met weinig salaris kan krijgen en B. O. wil de menschen hooger op brengen. De Gouvernementsschool is wel goedkooper, maar voor gewone menschen is het al te moeielijk hun kinderen daarop te krijgen. Op de vraag van het kind, wat dan het werk is van den vader, vertelt deze, dat hij werkt bij het boschwezen en daar zóó slecht wordt betaald, terwijl hij toch, dag in dag uit, in weer en geen weer, moet loopen, berg op en berg af, om te meten enz. Hij doet dat met een ander en met koelies.

Wanneer de zoon vraagt, of hij niet bang is, dat men hem zal aanvallen in dezen tijd, dat de menschen gebrek hebben aan eten, antwoordt hij, dat hij niet bang is, hoewel toch kort geleden twee menschen beroofd zijn. Hij kan nu, zoo besluit hij het gesprek, het kind nog niet op school laten gaan, maar over twee jaren, als het den leeftijd heeft, zal het gaan.

Zegevierend Gezond Verstand. Toen — alzoo de *Neratja* — de democratische beweging in Nederland het hoofd opstak, in Duitschland en Oostenrijk een omwenteling plaats had en heel Europa sidderde onder den stormwind der democratie, werd door verschillende volksraadsleden een motie ingediend, vragende zelfbeschikkingsrecht, onmiddellijke instelling van een parlement. Het schijnt, dat de Regeering er kwaad om was, „*ngambek*'' zeggen ze op Java, en daarom — aldus beweert de redacteur — wordt met opzet geen der onderteekenaars der motie benoemd in de later ingestelde Herzieningscommissie. Onder dezen was o.a. de heer Cramer van de S.D.A.P.

De mededeeling van den heer Muurling over de opname van den heer Cramer wordt deswege door den redacteur begroet met de woorden: Het werk der Radicale Concentratie is duidelijk geworden en het schijnt, dat zij thans als vol is erkend. De Regeering is haar boosheid te boven gekomen. Het gezond verstand heeft als altijd, gezegevierd.

S. I. In de *Sinar Hindia* is een brief opgenomen van den Assitent-Resident van Semarang aan het bestuur van de S. I. aldaar, waarbij geweigerd werd het verzoek van genoemd bestuur om vergunning tot het houden van een openbare vergadering op de *aloon aloon*, ter bespreking van de wenschelijkheid om het plantareaal der suikerfabrieken met 25 pct. in te krimpen en om op de te Semarang aanwezige voorraden rijst beslag te leggen en die door het bestuur of de gemeente te doen verkoopen. De weigering is gegrond op de omstandigheid, dat de redactie van de *Sinar-Hindia* in den laatsten tijd aan de verschillende door haar geplaatste artikelen noten toevoegt met opruiende bedoelingen en dat daarom de Assistent-Resident niet de overtuiging had, dat op de openbare vergadering, waarvoor vergunning is gevraagd, niet tot kwaad stichten zal worden opgeruid.

Verder staat er in den brief, dat zoolang *Sinar Hindia*, welke als lijforgaan van de *S. I.* te Semarang wordt beschouwd, de menschen opstookt tot brandstichting en moord (ofschoon het dikwijls zoodanig wordt ingekleed dat een rechtsvervolging niet mogelijk is) het *S. I.* bestuur niet behoeft te rekenen op eén vergunning tot het houden van openbare vergaderingen.

Ten slotte deelt de Assistent-Resident mede, dat het bespreken der bovenbedoelde onderwerpen niet noodig is, omdat gouvernementsrijst wordt verwacht, welke door het gouvernement op de *pasars* zal worden verkocht.

De redactie bestrijdt in eenige noten de door den Assistent-Resident aangevoerde redenen. Waar de Assistent-Resident verklaart geen vergunning tot het houden van openbare vergaderingen te zullen verleenen, zoolang de *Sinar Hindia* met opstoken voortgaat, teekent de Redactie aan, dat wanneer zekere politieke partij den thans heerschenden voedselnood in verband brengt met haar politiek, men haar er van zal beschuldigen, dat zij van den nood gebruik maakt, om haar politieke idealen vervuld te krijgen; maar uit de weigering van den Assistent-Resident blijkt, dat hij van den voedselnood gebruik maakt, om de richting van de *Sinar-Hindia* te doen wijzigen. Dit is verkeerd, want iemand, die ons vooruit wil brengen, moet onze vrijheid niet belemmeren, aangezien slechts *vrijheid* ons vooruit kan brengen. Alzoo de redacteur.

Verder wordt gemeld, dat op de den 25en Februari j.l. te Semarang gehouden ledenvergadering van de S. I. een motie is aangenomen, houdende ontevredenheidsbetuiging over de weigering van den Assistent-Resident en de verwachting van een andere leiding van het plaatselijk bestuur in den vervolge.

Opgenomen is ook een brief van den Assistent-Resident van Semarang, houdende — in aansluiting met zijn vorigen brief — de mededeeling, dat de datum

van in werking treding van het nieuwe artikel 111 Regeeringsreglement, nader zal worden bepaald.

De redactie schrijft niet te begrijpen, waarvoor het dient, dat de Regeering het nieuwe artikel 111 R. R. bekend maakt, terwijl men er nog geen gebruik van mag maken. Het gaat met de Inlandsche beweging als met een jongen man, wien men een prinses toezegt, maar die op haar bezit nog wachten moet.

In verband hiermede en met de weigering van den Assistent-Resident is daarom door het bestuur van de S. I. te Semarang een telegram aan den Gouverneur Generaal verzonden, met verzoek om mededeeling op welken datum het nieuwe artikel 111 R. R. in werking zal treden.

WAT DE CHINEES VERTELT.

Een Centraal Comité. Begin April werd te Batavia in een bijeenkomst, gehouden in het gebouw van de *Siang Hwee*, de Handelsvereeniging, waarop alle Chineesche vereenigingen vertegenwoordigd waren, besloten om een centraal comité voor West-Java op te richten, dat de belangen van de Chineesche inwoners in Indië zal hebben te behartigen. Zoo zal dit comité o.m. de actie, welke thans gevoerd wordt tegen het Nederlandsche onderdaanschap en tegen de militie overnemen, terwijl in een der latere gehouden vergaderingen het zenden van een afgevaardigde naar China, waartoe principiëel reeds besloten werd, nader zal worden besproken en diens opdracht juister geformuleerd. In Oost- en Midden-Java — zoo vernam de *Bintang Soerabaja* — zijn reeds eenigen tijd geleden soortgelijke comité's tot stand gekomen.

Chin. Persbureau. Hetzelfde blad vernam uit Semarang, dat een der meest vooraanstaande figuren uit de Chineesche samenleving aldaar voornemens is, om een persbureau op te richten ten behoeve van de in N.-I. verschijnende, specifiek Chineesche bladen. — Een later bericht meldt den naam van den oprichter, den heer *The Thjoen Hway*. Dit oogenschijnlijk op zich zelf staande bericht vormt evenwel de laatste schakel van een aaneengesloten en uit een Chineesch standpunt beschouwd, logisch samengestelden keten, welke de politiek van de in Ned.-Indië verblijf houdende Chineesche bevolkingsgroep te zien geeft. Een politiek van nog zeer jongen datum, dateerende van af de groote omwenteling in het Chineesche Rijk, welke de Mantsjoedynastie haar troon kostte. Deze gebeurtenis zou van overwegenden en niet te voorzienen invloed blijken te zijn op het latente, politieke sentiment van de Chineezen in Indië, die zich mede in hun vereenigingsleven hadden laten kennen als uitstekende handelslieden, wien het blijkbaar alleen om stoffelijk gewin te doen scheen. Doch wie toen daaruit mocht concludeeren, dat deze nijvere Chineesche medebewoners van den Archipel geen hoogere aspiraties kenden, zal van dezen waan wel volkomen genezen zijn. Op voorbeeld van de te Batavia verschijnende *Sin Po*, wijdde de geheele Chineesche pers volle aandacht aan de politieke verwikkelingen in het eigen vaderland. Een beroep werd gedaan op het zelfbewustzijn van den in Indië vertoevenden Chinees, om zich een waardig zoon van de jonge Chineesche republiek te toonen en geestelijken of financieelen bijstand aan de eigen natie te verleenen. Dit beroep vond ruimen weerklank. Er aan wordt herinnerd, dat enkele jaren geleden gaarne schuldbrieven van de Chineesche republiek werden genomen en propagandisten voor de stichting van eigen scholen in China en Indië een uitstekende ontvangst werd bereid.

„Voor China en de Chineezen." In dit kader nu past volkomen de oprichting van een Chineesch persbureau daar zulk een bureau in de eerste en laatste plaats tot opdracht zal krijgen om alle actueel nieuws uit Tiongkok (China) te verzamelen, natuurlijk ter verwerking in de Indo-Chineesche bladen.

Wat de oprichter hiervan betreft, de heer *The Thjoen Hway* voornoemd, hij is voorzitter van de *Siang Boe* (Chineesche Handelsvereeniging) te Semarang. In de Chineesche gemeenschap neemt hij dientengevolge een afzonderlijke plaats in. Deze functie heeft hem belet om zijn aandeel in het politieke leven te nemen. Het was genoemde heer, die te Semarang het openingswoord voerde in een bijeenkomst, waarin het doodvonnis over Volksraad en militie unaniem werd uitgesproken. Later verzond hij een draadbericht, naar de in China zelf gevestigde handelsvereenigingen, waarin namens de in Indië aanwezige Siang Boe een dringend beroep werd gedaan op de zuster-organisaties in het moederland, om alles in het werk te stellen ter beëindiging van den onmenschelijken broedermoord. Men krijgt uit deze enkele voorbeelden onder vele een goeden indruk van het stellige onwankelbare voornemen van de Indo-Chineezen om de banden met het verre vaderland nauwer aan te snoeren.

Van Vreemde Koloniën en Verre Landen

De eetlust komt al etende.

„Nu de Franschen den hoofdtoon mogen aanslaan bij 't verdeelen der parten en er van de overwonnenen zoo ongekend veel te verdeelen is, mag 't wel verwondering wekken hen onverzadigd en onverzadigbaar te vinden. Zij hebben aan dat gedeelte van den Duitsch-Oostenrijksch-Turkschen buit, dat de alliés hun willen afstaan, niet genoeg, maar zien angstvallig en naijverig toe of een bondgenoot geen stukje krijgt, waarop door een Fransch belang een aanspraakje zou kunnen worden gericht.

Zoo vraagt de Fr. pers, Cheik Saïd als een kostbare schat te bewaren, zij noemt die plek: een kolonie, waarvan 't bezitrecht niet ontkend kan worden en die in de toekomst een groote beteekenis voor Fr. kan krijgen. In dien vorm van pleiten ligt al opgesloten dat 't bezitrecht blijkbaar aangevochten wordt, en uit de betoogen merkt men dan, hoe de open hand naar Turkije wijst, maar de vuist in den zak tegen Groot Brittanië geborgen is.

Cheik Saïd is een havenplaatsje in de Roode Zee, dicht bij de smalle doorvaart, die de uiterste landpunt van Arabië van 't Britsche eilandje Perim scheidt, en dus ook niet ver van Aden gelegen. 't Is, volgens de Fr. voorlichting, sedert een halve eeuw. Fr. gebied en moet 't dus blijven.

De geschiedenis komt op 't volgende neer. Den ten October 1868 kocht de firma Rabaud en Bazin, van Marseille, er een stuk land van sultan Ali Tabat en richtte er een factorij op. De Engelschen zagen hierin een begin van mededinging en wisten de Turken te overreden 't land te bezetten. De Fr. regeering protesteerde hier krachtig tegen, dit leidde tot een op 7 Juli 1870 te Constantinopel geteekende overeenkomst, waarin, volgens de Fr. bladen, het rechtmatige der Fr. bezetting werd erkend. Tijdens den Fr.-Duitschen oorlog liet de regeering, hiertoe door Gambetta aangespoord, er een steenkolen-depot vestigen voor de vloot en er een garnizoen leggen, zoodat de bezitneming daadwerkelijk werd.

Na den oorlog werden de troepen uit verschillende koloniën terug geroepen, als bezuinigingsmaatregel. Dit geschiedde ook voor Cheik Saïd. Ali Tabat, en later zijn zoo Mohamed Tabat bleven de Fr. driekleur voeren op deze punt van Bab el Mandeb.

In 1885 schonken de Engelschen weer op nieuw aandacht aan deze Fr. kolonie en wisten zij den gouverneur van Yemen, onder wien Cheik Saïd ressorteert, te bewegen de Fr. vlag neer te halen en door de T. te vervangen. Een protest van Fr. zijde werkte evenmin uit als een van Mohamed Tabat. Nadien heeft Fr. herhaaldelijk gelegenheid gehad en daarvan dan ook gebruik gemaakt om zijn aanspraken uit te spreken. In 1898 nam de regeering de eigendomsrechten over van de Compagnie marseillaise, zoodat de staat toen ook 't persoonlijk bezit van de gronden kreeg. In 1904 stelde Mohamed Tabat ook de landschappen Dobba en Kata onder Fr. protectoraat.

Tijdens den grooten oorlog beschouwen de Turken 't gebied als hun domein. Zij organiseeren van Cheik Saïd uit een aanval op Aden. De Engelschen leggen daarna de versterkingen van Cheik Saïd in puin, de Turken bleven er echter en zijn er nu nog.

De Fr. vragen nu onbetwistbaar 't bezit vast te leggen. In 't feit hunner rechten zien zij hiervoor reeds een afdoende reden, maar de schitterende ligging aan den grooten wereldweg vermeerdert de beteekenis nog, terwijl een altijd kalme baai met een uitstekende haven en steenkolenbeddingen in de nabijheid daar op den koop toe bijkomen. Vraagt Aden een afwijken van 30 mijlen van den scheepsweg, en Djiboeti zelfs van 75 m., Cheik Saïd ligt in dien weg zelf. Voelt men hier al de mededinging, die Aden en Perim bedreigt, de Fr. wenschen ook 't land binnen een straal van 45 K.M. om Bab el Mandeb te behouden. Maar dit valt voor een deel in 't gebied, dat de Engelschen tot de kolonie Aden rekenen, en overigens, evenals Cheik Saïd zelf, in dat gedeelte van Arabië waarover de koning der Hedchaz nu juist erkend en bevestigd wordt. Alle Fr. bladen roepen echter om de stem van Clémenceau, die ook in deze oppermachtig beslist over aanspraken van vijand en vriend.

Bij de verdeeling van Afrika wordt eenzelfde toon gehoord.

De oprechte wensch van Fr. om tot een regeling te komen, die Italië voldoet, mag niet gaan tot aan de opoffering van nationale belangen. 't Gaat om Djiboeti en Abyssinië. De commissie, welke over dit vraagstuk had te rapporteeren bestond uit lord Milner (Gr. Brit.), Henry Simon (Fr.), Crespi en Martino (It.)

It. vroeg: 1e. in Lybië de karavaanwegen van Rhat naar Rhadames en de oase Djaraboeb; 2e. op de kust van de Roode zee, de volkomene gemeenschap van Erythree met It. Somalië, door de Fr. kolonie Djiboeti en Br. Somalië heen; 3e. in Oost Afrika de provincie Jubaland, de haven Kismajoe en de vallei van de Jubastroom.

Dit is de officieele bevestiging van een uitgebreid program, dat reeds sedert jaren door eenige It. organen gevraagd, maar van Fr. zijde ten stelligste afgewezen werd. Vooral de volkomen gemeenschap door Djiboeti heen, acht men niet anders te lezen dan een afstand van dit gebied. Djiboeti wordt echter beschouwd als basis van invloed in Abyssinië en als verbindingspunt met alle Fr. bezittingen aan gene zijde van de engte van Bab-el-Mandeb. Voor It. heeft het slechts twijfelachtige politieke beteekenis. Daar men de onafhankelijkheid van Ethiopië wil eerbiedigen, zou 't bovendien niet zonder bedenking zijn 't geheele Abysinische gebied te omgorden door een onafgebroken bezit van een zelfde Europeesche mogendheid.

De minister van koloniën H. Simon is met Engeland vrij gemakkelijk tot een overeenstemming gekomen, waarbij Fr. in Kameroen en Togo de vrije hand heeft gekregen, of hij het, met behulp van zijn Britsch medelid, ook tot een alle partijen bevredigend vergelijk met It. zal brengen, staat nog te bezien. Wij kiezen geen partij, 't Fr. inzicht ten opzichte van Djiboeti lijkt ons 't juiste, maar dan blijft ons opschrift ten deze toch gelden, i.c. voor Italië.

Een geheel ander geval doet zich met Mauritius voor. Mauritius heeft eenigen tijd den naam „Ile de France" gehad, als de schrijvers van den aan Clemenceau en Lloyd George gerichten brief de stemming van de bevolking vertolken zou, zou 't eiland weer de Fr. vlag willen hijschen. 't Is zeker wel een eigenaardige beweging na 120 jaren scheiding. Bijeenkomsten zijn gehouden. Een afvaardiging om ter Vredesconferentie de zaak te gaan bepleiten is aange-

wezen, onder de afgevaardigden zijn er van Britsche afkomst, anderen van Fr. afkomst. In den aanbiedingsbrief zeggen zij door een groote, op 1 Mei 1919 gehouden meeting, aangewezen te zijn en brengen zij de volgende beweegredenen te berde. De nabijheid van Madagascar, de gelijke en samenhangende belangen van Réunion en Mauritius maken 't vereenigen tot een groep uit economisch oogpunt beschouwd evenzeer gewenscht als de aardrijkskundige samenhoorigheid zich van zelf aanwijst. Voor Groot Brittanië had het slechts strategische waarde en deze is door de gewijzigde gemeenschapslijnen en internationale verhoudingen verloren gegaan. Bleef deze reden overwegen, dan zou Mauritius hierdoor juist op een afzondering aangewezen blijven, die zijne ontwikkeling zou beletten.

Daarbij worden ethische en moreele beweegredenen bijgebracht. De groepeering der nationaliteiten vormt hierbij den grondslag. De bevolking brengt hulde aan 't Br. bestuur voor hetgeen het voor 't eiland heeft gedaan en de loyale wijze waarop de kolonisten van Fr. afkomst behandeld zijn, maar Mauritius heeft inderdaad Fr. kolonisten gehad en hun bloed is Fr. gebleven. Bevriend Engeland en Frankrijk mogen den toestand niet laten voortbestaan van een Fr. voelende bevolking, die verplicht wordt Engelsch te blijven.

De afstammelingen zijn in naam, taal, zeden, godsdienst Fr. gebleven. Een kwestie van fijngevoeligen aard! Aangenaam kan zij voor Brittanië niet zijn. De verzoekers brengen haar echter op zoodanige wijze voor, dat het moederland van de laatste eeuw zich eigenlijk niet boos kan maken op zijn kinderen. Fr. jubelt natuurlijk. Ook in Mauritius is er verschil te maken tusschen kolonisten en inlanders, wellicht zal Engeland zeggen de creolen zijn de bevolking niet, de kolonisten kunnen dan antwoorden: vraag 't ook maar aan de inboorlingen.

Er doen zich bij deze vredesconferentie inderdaad alle denkbare gevallen voor en zelfs ook wel gevallen waaraan niemand zou hebben gedacht. Terwijl men naar oplossingen zoekt, vindt men slechts nieuwe vraagstukken, dit blijkt ook bij de Belgische aspiratiën.

De onbillijke verwachtingen, die ten opzichte van stukken van ons land in 't Belgische brein zijn opgekomen, maken ons niet blind voor 't begrijpelijke van de verwachtingen, die België zich heeft kunnen vormen bij de verdeeling van D. Oost-Afrika. 't Heeft aan de vermeestering van die kolonie een niet te miskennen belangrijk aandeel en wij kunnen ons dus ten volle indenken in de teleurstelling, die 't heeft nu 't met een zedepreek wordt afgescheept. Wat wilt ge met een stuk van D. Oost-Afrika doen? voeren de Britsche bladen tegen. Gij zijt immers reeds onmachtig gebleken om Uwe groote Kongokolonie naar de eischen van den tijd tot ontwikkeling te brengen. 't Zou zeker niet in Uw belang zijn en zeker ook boven Uw macht gaan om nog grooter stuk van Afrika onder Uw beheer te krijgen. Gij zoudt niet als waardig mandataris van den Wereldbond kunnen optreden. De ontwikkeling van Uw land en van de kolonie die gij bezit zullen al Uwe krachten in beslag nemen.

Aandoenlijk, niet waar, die zorgen van de groote mogendheden voor de kleine en voor koloniën!

De Duitsche koloniën.

De Duitsche vertegenwoordigers te Versailles zoeken tusschentoestanden te vinden, die de scherpe vormen van 't vredesvonnis wat afronden. Nu zij geen hoop meer durven voeden een deel der koloniën terug te krijgen, brengen zij een gedachte naar voren, die door ons in deze rubriek dadelijk nadat 't mandatenstelsel aan de orde gesteld werd als een mogelijke oplossing werd aangegeven, doch die wij nergens elders aangeduid vonden. Wij merkten toen op, dat door de omschrijving van hetgeen bedoeld was met 't aanwijzen van een mogelijkheid als mandataris van den volkerenbond over een bepaalde kolonie, de mogelijkheid open bleef voor 't aanwijzen van Duitschland. D. zou dan zijn taak hebben te vervullen volgens de regels aan te geven door- en onder algemeen toezicht van den volkerenbond. Op dit standpunt heeft de D. vredesdelegatie zich thans ook geplaatst bij haar tegenvoorstellen.

Zij vraagt om de koloniale kwesties naar een bijzondere commissie te verzenden, samen te stellen uit gevolmachtigden en deskundigen van beide partijen. Het is niet met de boodschap van Wilson aan 't Amerikaansche congres van 18 Jan. '18 te rijmen, dat de koloniën aan D. zullen worden ontnomen, maar D. is bereid zich met de rol van mandataris te vergenoegen, die commissie legge de grondslagen hiervoor dan vast.

Deze oplossing zou, naar neutrale opvatting, een goede kunnen zijn, maar zij zou hen, die zich hun part van de D. koloniën hebben toegedacht, zeker niet bevredigen.

Manilla vrijhaven.

Bij de Kamer van afgevaardigden te Manilla is een wetsontwerp ingediend om Manilla tot vrijhaven te maken. De secretaris-generaal vóor handel en gemeenschapsmiddelen zal de uitvoering hebben te verwezenlijken, een nieuw orgaan: ,,Instelling voor de vrijhaven'' moet 't beheer voeren.

Amerika beschouwt dit als 't beste middel om de economische ontwikkeling van de Philippijnen te verzekeren, en om van deze 't middenpunt te maken voor de verdeeling van de Europ. en Amerk. waren over 't verre Oosten, zoowel voor China en Japan, als voor de Soenda-eilanden. De ligging van de haven wordt hiervoor bijzonder gunstig geacht, maar de inrichting laat veel te wenschen over.

De heer Vamenta, de ontwerper van 't vrijhavenplan, wees in een interview aan een medewerker van de ,,Manilla Times'' verleend, op de beteekenis als exporthaven, op de verbinding via de Philippijnen met Azië en Australië. Hij verwacht een vermindering van de prijzen van vele artikelen door de verbetering der tusschengemeenschap.

De Nationale bank der Philippijnen zal in korten tijd een instelling van beteekenis worden, die succursalen en agentschappen in alle groote havens van Oost-Azië en Australië moet krijgen. In de vrijhaven zullen groote werkplaatsen komen, die hunne grondstoffen en behoeften bij voorkeur uit 't land zelf betrekken. De bevolking zal daar goed loonenden arbeid vinden.

Vanzelfsprekend is de opkomst van groote handelshuizen. Zij kunnen enorme stocks opleggen, zonder douanerechten te betalen bij den uitvoer.

De Directeur-generaal der douanen deelt de hooge verwachtingen van den heer Vamenta echter niet. Gebrek aan geld en aan arbeiders zullen, naar hij vreest, onoverkomenlijke belemmeringen blijken te zijn, terwijl hij ook de plaats niet geschikt acht voor de uitvoering van 't ontwerp. Dat deze bezwaren niet uit de lucht gegrepen zijn, blijkt uit de verdediging van Vamenta, die in een leening wel de oplossing van 't financieele bezwaar ziet, maar die nu ook spreekt van vreemde werkkrachten, b.v. Chineezen, terwijl hij Passay of Tondo noemt, indien de baai van Manilla minder geschikt mocht blijken. Gaat 't plan door, dan kent men de energie waarmede de Amerikanen werken, en dan zal Hongkong de mededinging zeker merken en Batavia, alsmede Soerabaja vermoedelijk ook wel.

OOST- EN WEST-INDISCH LITERATUUR-OVERZICHT.

1619 - Batavia - 1919.

De verwachting dat de pers de noodige aandacht zou schenken aan de herdenking van het 300-jarig bestaan van Batavia, is niet beschaamd. Behalve tal van dagbladartikelen, waarvan de vermelding buiten deze rubriek valt, zijn het de volgende periodieken, welke er beschouwingen aan wijdden. [1])

I. Indië. Het Nr. van 28 Mei is in zijn geheel een herdenkingsnummer, met een keur van interessante afbeeldingen. Prof. dr. A. W. Nieuwenhuys geeft een korte levensbeschrijving van Gouverneur-Generaal Jan Pieterszoon Coen en een uitvoerig opstel ,,Ter herdenking van Batavia's driehonderd-jarig bestaan. De stichting in 1619.'' Mede van denzelfde is het artikel: Batavia, na de eerste eeuw in 1719. — Batavia in 1819 is de titel eener bijdrage van den hr. C. Lekkerkerker, die achtereenvolgens beschrijft: Batavia's uiterlijk in 1819; Batavia's bevolking in 1819; de samenleving te Batavia in 1819. — De hr. M. Joustra besluit met een blik op het Batavia van heden.

II. Buiten. No. 22 (van 31 Mei) is grootendeels gewijd aan de herdenking. Het titelblad geeft een mooi portret van Coen (naar de schilderij in het West Friesch Museum te Hoorn). — In het eerste artikel wordt, door een ongenoemden schrijver, de stichting van Batavia in herinnering gebracht. — Voorts vindt men in dit met tal van illustraties en eenige kaartjes verluchte Nr. de volgende bijdragen: Batavia. Opkomst, bloei, verval, door H. D. H. Bosboom. — Langs Weltevreden's groene pleinen, door (Mevr.) M. C. Kooy—van Zeggelen. — Nieuw-Batavia (Weltevreden), door A de Braconier. — Despereert niet! (Coen's gevleugeld gezegde), door J. F. L. de Balbian Verster.

III. De Prins. In het Nr. van 31 Mei een geïllustreerd artikel van J. E. H. (we meenen deze initialen te mogen verduidelijken door te schrijven voluit: Prof. Mr. J. E. Heeres): ,,De Stichting van Batavia (30 Mei 1619)''.

IV. In- en Uitvoer. Dr. C. te Lintum schrijft in No. 22 het eerste gedeelte eener verhandeling, waarin schr. zich bezig houdt met de vraag wat Batavia heeft te beduiden als haven- en handelsstad na haar driehonderd-jarig bestaan.

V. Eigen Haard. Dit tijdschrift gaf een geheel Indië-nummer. Op den omslag ziet men om het hoofdkantoor der Handelmaatschappij, schepen van de ,,Nederland'' en van den Rotterdamschen Lloyd, de Paketvaart en de Java-China-Japan-lijn. Een losse buitentekstplaat reproduceert een schilderij van Mendlik ,,Aan de Boengoes-Baai''. Op het titelblad ziet men Coen's gedenkteeken vóór het ,,Groote Huis'' op het Waterlooplein te Batavia.

En dan komt een reeks artikelen met de portretten van Coen en zijn vrouw, een schetsteekening van Oud Jacatra, Batavia uit 1629, 't Suyder Pakhuys, Batavia begin 18e eeuw, Cornelis de Houtman, het Oost-Indisch Huis te Amsterdam, Nicolaas Witsen, Alb. Cuyp's De Retourvloot en 't model van De Salamander er tusschen.

Minister Idenburg opent de reeks opstellen met een stukje Indië—Nederland; Prof. Van Eerde schrijft over de stichting van Batavia; Dr. C. Te Lintum over den handel op ,,Oriënten'' in de dagen der Compagnie; Maurits Wagenvoort draagt een schets bij: ,,Toen onze schepen voor 't eerst......''; Dr. M. G. de Boer schrijft over het scheepvaartverkeer met Oost-Indië; de heer Henri Borel schetst Semarang en Tjandi.

VI. Indologenblad. Een kort artikel van den hr. H. J. Hoekstra: Batavia 1619—1919.

De uitbarsting van den Keloet.

De Wereldkroniek van 31 Mei bevat, naar aanleiding der jongste uitbarsting van den Keloet, een geïllustreerd artikel over dien vulkaan, ontleend aan een opstel van J. W. E. de Ruiter, getiteld: Het kratermeer van den G. Keloet (in Jaarverslag van den Topographischen Dienst over 1912).

1) Deze opgave is natuurlijk niet volledig en zal waarschijnlijk aangevuld worden in volgende Nrs. van het ,,Kol. Weekblad''.

De Waterstaatsingenieur.

Uit den inhoud van afl. 2, jaarg. 1919: Berekening van getij-constanten uit qualitatieve gegevens, door ir. M. H. van Beresteijn. — Een voltooide hevelaquaduct, door ir. J. W. F. C. Proper. (Beschrijving van de eerste hevelsyphon die in Indië ontworpen en uitgevoerd is). — Grootste regenval in verband met waterafvoer, door ir. A. Perelaer. — Zinkstukken, door ir. J. J. Baggelaar (in Indië voor het eerst gebezigd te Tandjong Priok). — Regeeringsappreciatie van het ingenieurscorps, door ir. S. J. Gomperts (Klacht over te lage bezoldiging in vergelijking met ambtenaren van de rechterlijke macht in Indië). — Samenvoeging van de verschijnende technische tijdschriften in Ned-Indië tot één algemeen periodiek, door ir. M. A. van Oort. — De Ingenieurscursus te Batavia, door ir. F. W. Th. van Oordt.

Kina en kinine op Java.

Dr. A. Groothoff publiceert in het Nr. van 28 Mei van het weekblad „In- en Uitvoer", het eerste gedeelte eener beschouwing over kina en haar voornaamste bestanddeel kinine. In 1853 werd de kina-cultuur op Java met humanitair doel begonnen; dit is niet alleen — zij het na veel teleurstelling — volkomen bereikt, maar die cultuur is in den loop der jaren bovendien een rijke bron van inkomsten geworden, zoowel voor den Staat (die in Bandoeng een groote onderneming exploiteert) als van particuliere ondernemers. Behalve genoemde gouv. kina-onderneming met een oppervlakte van 1071 H.A., vindt men op Java 18 en op Sumatra 4 ondernemingen, welke in 1917 een gezamenlijke oppervlakte besloegen van 12.376 H.A. In 1884 en 1894 waren die getallen resp. 5322 en 7332.

Museum voor Land- en Volkenkunde te Rotterdam.

Verschenen is het verslag over 1918 van het Museum voor Land en Volkenkunde en Maritiem Museum „Prins Hendrik" te Rotterdam. Het is opgemaakt door den directeur J. W. van Nouhuys en bevat ook over Indië het een en ander; o.a. worden bijzonderheden medegedeeld over nieuwe aanwinsten aan Indische voorwerpen, waarbij een merkwaardige uit brons gegoten Zodiakbeker uit het Hindoe-tijdperk. Eveneens uit dat tijdperk is afkomstig een steenen beeld, waarvan Dr. N. J. Krom in een bijlage, getiteld: „Nota over den Ganeça in het Museum te Rotterdam", eene beschrijving geeft.

Tijdrekening op Tanimbar.

In het 1-Juni Nr. der Annalen van het Missiehuis te Tilburg schrijft Pr. P. Drabbe een artikel over de tijdrekening op Tanimbar. De Tanimbarees kent eigenlijk noch jaar, noch maand, noch week, noch dach, noch uur. En toch heeft hij onwillekeurig een uitgebreiden kalender, waarin het jaar enz. zeer mooi verdeeld wordt; die verdeeling steunt op de natuurverschijnselen welke zich min of meer regelmatig voordoen gedurende het jaar: regen, zonneschijn, wind, eb en vloed. Van een en ander geeft Pr. Dr. een zeer duidelijke omschrijving.

Klapper-cultuur.

De heer P. C. van der Wolk heeft onlangs voor de Tropische Landbouwersvereeniging te Wageningen een belangrijke voordracht gehouden over „Opkomst en nieuwe wegen der cocos-cultuur". Schr. verwacht een groote uitbreiding der klappercultuur in O. Indië; de aandacht van koloniale-, cultuur- en beurskringen begint zich er al sterker en sterker op te concentreeren (men denke bijv. aan de copra-behoefte). Ook voor de West zou een doelmatige, goed georganiseerde, intensieve, met inzicht gevoerde klappercultuur een zegen kunnen zijn meent schr., wiens beschouwingen volle aandacht verdienen.

Naar hooge toppen en diepe kraters.

Aldus de titel van een door Dr. W. van Bemmelen geschreven werk (verschenen bij G. Kolff en Co. te Batavia), waarvan Dr. W. G. Boorsma in Teysmannia getuigt:

Een keurig uitgevoerd, geïllustreerd en gebonden boekwerk, waarin vroeger in dag-, week- of maandbladen verschenen beschrijvingen van bergtochten zijn verzameld. Stellig zullen velen van hen, die deze verhalen reeds eenmaal gelezen hebben, zich dit boek aanschaffen, om bij herhaling het genot te kunnen smaken, waaraan de herinnering opgewekt wordt door de titels der schetsen: Ardjoeno en Welirang. — De Merapi voorheen en thans. — Kawah Idjen. — Een Slamatbestijging. — Naar het bergslot der godin Rindjani. — Nachtwaak op den Merbaboe. — Naar Insulinde's hoogsten vulkaantop. — Tengger-herinneringen. Inderdaad opwekkende, boeiende lectuur.

Het Recht in Ned.-Indië.

Behalve een rubriek: Jurisprudentie, bevat afl. 1—2 van deel 112 van het Indisch Tijdschrift van het Recht, de navolgende verhandelingen: Handelsregister en handelsnaam, door Mr. A. Neytzell de Wilde. — Ontzetting, ontslag en schorsing der rechterlijke ambtenaren in de Indische wetgeving, door Mr. C. A. Wienecke. — Achterstand bij de Landraden en hoe daaraan een einde te maken, door Mr. J. B. R. J. F. Pilon.

Rubbercultuur in Ned.-Indië.

Verschenen is het 5e jaarverslag (1918) van de Internationale Vereeniging voor de Rubbercultuur in Ned. Indië. We ontleenen er aan dat bij de oprichting der Vereeniging zij 93 leden telde, waarvan 61 Vennootschappen en 32 individueele leden. Het ledental omvat thans 152 Vennootschappen en Vereenigingen en 50 individueele leden. Van die Vennootschappen, welke te zamen een gestort kapitaal van c.a. *f* 280.000.000.— vertegenwoordigen, zijn er 69 met hoofdzakelijk Nederlandsch en 65 met hoofdzakelijk Britsch kapitaal, terwijl 18 Vennootschappen tot eene andere nationaliteit behooren. De wereld-productie van plantage-rubber wordt voor 1918 geschat op c.a. 225.000 ton, waarvan Ned.-Indië ongeveer 50.000 ton levert. Zonder de vrijwillig toegepaste beperking, zou de productie echter c.a. 20.000 ton meer hebben bedragen. Ook uit de met rubber beplante oppervlakte, die in onze koloniën gesteld kan worden, op bijna 300.000 H.A., blijkt de groote beteekenis die de rubber-cultuur aldaar inneemt.

Teysmannia.

Inhoud van afl. 3, jaarg. 1919: De bodem in verband met den plantengroei (vervolg), door Dr. J. J. B. Deuss. — Het orchideeën-blauwtje (Chliaria dendrobii), door Dr. W. Roepke. — Boekbespreking. — Sprokkelingen op landbouwgebied. (Wereldproductie van cacao in 1917. — Een belangrijke industrieele toepassing van cassavemeel. Enz.).

IJzerertsen in Midden-Celebes.

Handelsberichten van 29 Mei bevat een artikeltje naar aanleiding der belangrijke, in Midden-Celebes aangetroffen, ijzerertsvelden. Beschreven wordt de samenstelling van het erts, speciaal van het Larona-veld (een oppervlakte beslaande van 7 millioen M^2.) en de wijze waarop de winning zal kunnen geschieden. Welke in de toekomst de meest gewenschte vorm van exploitatie (ontginning en verwerking van het erts) zal zijn, hetzij door het Gouvernement, hetzij door particulieren, is nog niet bepaald en zal voor een deel afhangen van den uitslag van het technische en het economische onderzoek.

Korte Berichten.

In No. 16 van den 9en jaargang, voortzetting der beschouwingen over de handelsbeweging van Ned.-Indië met den Australischen Statenbond; en over de theeproductie van Ned.-Indië.

Het Saminisme.

Over het Saminisme, aldus geheeten naar Samin, die genoemd wordt de grondlegger van het Javaansche socialisme, de baanbreker die den moed heeft gehad om te breken met „den kanker der maatschappij: conservatisme en bijgeloof", is een rapport verschenen, uitgebracht aan de vereeniging „Insulinde", door Tjipto Mangoenkoesoemo (Semarang, H. A. Benjamins). Dit rapport, een flink boek vormend, wordt ingeleid door B Walbeehm, lid van het comité ter onderzoek naar de geestelijke stroomingen in de desa.

* * *

Ten slotte nog enkele titels:

Zendingsstudieraad. Zesde jaarverslag 1917—1918.

Vereeniging „Koloniaal Instituut" te Amsterdam. 8e jaarverslag 1918.

Eerste reis naar de Tapana-honi (Suriname), (vervolg). (De Volksmissionaris, 15 Mei 1919).

Vereeniging Kartinifonds te 's-Gravenhage. 6e jaarverslag 1918.

Uitkomsten en vooruitzichten van den ethischen koers in onze koloniale staatkunde. Voordracht, door J. E. Stokvis (Ind. Genootschap. Vergadering van 25 Maart 1919).

Electriciteitsvoorziening van de tinmijnen op Banka. Voordracht door ir. A. van der Ham. (Ingenieur, 31 Mei 1919).

Over de vulkanen van het eiland Tidore (Molukken), door C. E. A. Wichmann. (Kon. Ak. van Wetensch. Verg. der Wis- en Natuurk. Afdeeling, 28 Dec. 1918).

Zeitungen und Zeitschriften in und über Niederländisch-Indien, von H. M. (Der Neue Orient, Band V, Heft 1—2).

Mededeelingen.

Van de Afdeeling 's-Gravenhage:

Het kantoor en Leeszaal van de Afd. 's-Gravenhage der Vereeniging „Oost en West", Laan van Meerdervoort 187, is van af *Maandag 12 Mei tot en met Woensdag 11 Juni gesloten.*

Het kantoor wordt in dien tijd gehouden Buijs Ballotstraat 15, geopend van 's morgens 10—12 uur.

De secretaris,
J. A. SOETENS.

Van de Commissie voor West-Indië:

Verslag over het jaar 1918.

De samenstelling der Commissie onderging geen verandering; ook bleef nog steeds de voorzitter, de heer J. W. van Aalst, door zijnen gezondheidstoestand verhinderd, aan hare werkzaamheden deel te nemen; gedurende een groot deel van het jaar was zulks tevens het geval met het lid, den heer Mr. C. W. T. van den Brandhof.

Wederom zag zich de Commissie door de tijdsomstan-

digheden, die het nagenoeg geheel ontbreken van scheepvaartverkeer met West-Indië ten gevolge hadden, ten zeerste in hare bemoeiingen belemmerd.

In zake het ontwerp Kon. Besluit tot regeling van de zaken, de immigratie in Suriname betreffende, en de daarop betrekking hebbende memorie van het bestuur der Surinaamsche Landbouw-Vereeniging, in het vorige jaarverslag vermeld, werd aan den voorzitter van dit bestuur mededeeling gedaan van de opmerkingen, waartoe die stukken den leden der Commissie, den heer J. S. C. Kasteleijn en Mevrouw Van Heerdt tot Eversberg, hebben aanleiding gegeven.

Op verzoek van het hoofdbestuur der Vereeniging ,,Oost en West'' diende de Commissie dit college van advies in zake de belangen van West-Indië bij de in het jaar 1919 te houden jaarbeurs, daartoe strekkende, dat bij den Minister van Koloniën zoude worden aangedrongen op maatregelen, waardoor de bestemming van een afzonderlijk gebouw voor West-Indië op die jaarbeurs zoude worden bevorderd.

Vergaderingen werden gehouden op 25 Maart, 27 Juni, 10 October en 18 December.

Tot de vergadering op 27 Juni werden de adviseurs der Commissie uitgenoodigd; zij werd, eveneens op uitnoodiging, bijgewoond door den heer W. D. H. Baron van Asbeck, oud-gouverneur van Suriname, die met de Commissie in verbinding was getreden, o.m. naar aanleiding van het bij hem en anderen bestaande voornemen tot oprichting van een bureau van handelsinlichtingen voor West-Indië. Over deze zaak en het verband, dat tusschen dit bureau en de Commissie zou kunnen worden gelegd, werd in deze vergadering van gedachten gewisseld.

In dezelfde vergadering hield het lid, Prof. J. A. Grutterink, een belangwekkende verhandeling over den mijnbouw in Suriname in het algemeen en in het bijzonder over het voorkomen en de beteekeins van bauxiet in de kolonie, welke verhandeling in haar geheel in het Koloniaal Weekblad van 19 September is opgenomen.

Op 10 October zag de Commissie in haar midden den heer Mr. W. Dijckmeester, directeur der Nederlandsche Bank voor West-Indië. Door zijn verblijf van verscheidene jaren in de kolonie, als mede-directeur van de Surinaamsche Bank en als voorzitter van het bestuur der Surinaamsche Landbouw-Vereeniging, in het bijzonder op de hoogte van de toestanden aldaar, wist spreker de Commissie zeer waardevolle mededeelingen te doen; eerst behandelde hij de oorzaken die naar zijne meening den ongunstigen stand van de jaarlijksche begrootingen ten gevolge hebben, daarna gaf hij eene beschouwing over den gang van de verschillende cultures en den mijnbouw, om ten slotte het arbeidersvraaagstuk te bespreken; met bezichtiging van eenige mooie foto's werd de voordracht beëindigd.

Op 6 December woonde de waarnemende voorzitter, door uitnoodiging daartoe in staat gesteld, de vergadering bij, welke onder voorzitterschap van den heer Baron van Asbeck in het Bureau voor Handelsinlichtingen te Amsterdam werd gehouden en waarin de Kamer van Handelsinlichtingen voor West-Indië werd opgericht, welker statuten o.m. samenwerking met de Vereeniging ,,Oost en West'' bedoelen en met vertegenwoordiging van deze vereeniging in haar hoofdbestuur rekening houden.

In de vergadering van 18 December was de Commissie in de gelegenheid, van haar lid, den heer Kasteleijn, bijzonderheden omtrent zijn aanstaande reis naar West-Indië te vernemen, en hem eene voorspoedige reis en succes op zijn werkzaamheid toe te wenschen.

De wnd. Voorzitter,
(w. g.) W. J. COHEN STUART.
De Secretaris,
(w. g.) E. F. GROOSS.

Van de Studie-Commissie:

Jaarverslag over 1918.

In den loop van het verslagjaar leed de Commissie zeer gevoelige verliezen door het overlijden van het lid, den heer M. C. Brandes en door het aftreden van den voorzitter, den heer Prof. Ir. C. W. Weijs, den onder-voorzitter, den heer Mr. J. H. Abendanon en het lid, den heer Ir. D. H. Havelaar.

In wijlen den heer Brandes verloor de Commissie een warmvoelend ijverig medewerker. Hoe hij werd gewaardeerd getuigen het best de woorden door den voorzitter, Prof. Weijs, ter herinnering van zijn nagedachtenis gesproken: ,,Dat de maatschappij in Brandes een ,,persoon van beteekenis verliest, — het zal wel elders ,,zijn of nog worden herdacht. Zijn loopbaan in Indië, ,,zijn hier te lande nog ter hand genomen arbeid kun- ,,nen ons dit als zeker doen aannemen. Wij voor ons ,,willen hem vooral gedenken en in herinnering hou- ,,den als warmvoelend medelid, als ijverig medewerker ,,in onze Studie-Commissie. En dan staat Brandes ons ,,voor oogen als iemand, die het goede doel, dat wij ,,ons stellen, geen oogenblik uit het oog wilde ver- ,,liezen, ook al bleef het benaderen van dat doel ons ,,nog verre, zoo verre, dat wij ons wel eens afvroegen, ,,streven wij niet te vergeefs. Met zijn opgewekten ,,aard, zijn optimisme heeft Brandes ons, mij persoon- ,,lijk althans, vaak gesteund. Bovendien ook met zijn ,,middelen, waarop nimmer tevergeefs een beroep werd ,gedaan.''

,,Het teekent een mooie zijde van Brandes' karakter, ,,dat hij het steeds deed voorkomen of die middelen, ,,zoo niet geheel, dan toch meerendeels, van goede ,,vrienden van hem kwamen, en hem dus daarvoor ,,weinig dank toekwam. Ik ben geneigd te vermoeden ,,dat hij zelf steeds de milde schenker was, maar hier ,,de rechter hand niet wilde doen weten, wat de lin- ,,ker deed.''

,,Mijne Heeren, dit wil mij een aanwijzing zijn dat ,,ik niet in den geest van den overledene zou handelen, ,,als ik thans breed ging uitweiden over zijne verdien- ,,sten en over hetgeen hij ook in ons midden deed. Wel ,,echter mag ik het voor ons allen uitspreken hoezeer ,,het ons leed doet dat hij is heengegaan — hoe noode ,,wij hem missen.''

De heeren Prof. Weijs en Mr. Abendanon legden tegen het einde van het verslagjaar hunne functies van voorzitter en onder-voorzitter neer wegens vertrek buitenslands. Noode zullen de aangename, bekwame leiding van Prof. Weijs en de van zooveel liefde en belangstelling voor de Indische studenten getuigende adviezen van den heer Abendanon worden gemist.

De heer Havelaar, die om gezondheidsredenen reeds geruimen tijd de vergaderingen niet meer bezocht, legde ook om die reden zijn functie neder, en reeds zeer spoedig daarna bereikte ons het droevig bericht van zijn overlijden.

De benoeming van een nieuwen voorzitter en ondervoorzitter zal in de eerste vergadering van het volgende jaar plaats hebben. Nieuwe leden werden niet benoemd.

De Commissie was op het einde van het verslagjaar samengesteld als volgt: .... Voorzitter, *) .... Onder-Voorzitter, *) E. F. Grooss, Secretaris, Prof. Dr. A. H. Berkhout, Prof. Mr. D. van Blom, Prof. J. C. van Eerde, A. N. J. Fabius, H. H. van Kol, Prof. Dr. J. J. van Loghem, Dr. Hendrik Muller, G. J. Oudemans, Prof Dr. C. Snouck Hurgronje, W. K. Tehupeiory en Dr. H. D. Tjeenk Willink.

Gedurende het verslagjaar werden 5 vergaderingen gehouden, t.w. op 26 Januari, 30 Maart, 29 Juli, 28 September en 13 December.

De in het vorige jaarverslag aangekondigde plannen om meer toenadering te krijgen tot de in Nederland studeerende jonge lieden uit Nederlandsch-Indië, zijn in het verslagjaar niet zoo gevorderd als wel gehoopt werd.

Het ,,Centraal Comité voor Opleiding van Indische Jongelieden in Nederland'', dat, zooals in het vorig jaarverslag vermeld werd, door de vereenigingen ,,Oost en West'', ,,Julianafonds'', ,,Max Havelaarfonds'', ,,Nederl. Indische Onderwijs- en Studiekas'' en ,,Tjandi stichting'' in het leven werd geroepen om samenwerking op dit gebied te krijgen, had een tweeledig plan gevormd:

1°. Te Batavia een ,,Voorlichtingscommissie voor de opleiding van Indische jongelieden in Nederland'' te stichten, welke tot taak zou hebben: het verstrekken van voorlichting en het samenwerken met andere vereenigingen in Indië, ten behoeve van Indische jonge lieden, voor wie opleiding in Nederland wordt gewenscht.

2°. In Nederland een alleszins bevoegd persoon te benoemen, die de aanraking met de uitgezonden jonge lieden zoude onderhouden en als het ware hun raads- en vertrouwensman zoude zijn.

Het eerste gedeelte van het plan had in het afgeloopen jaar geen voortgang, omdat — door ons onbekende oorzaken — in Indië niet de verwachte medewerking werd verkregen.

Thans is voor de benoeming van die commissie de hulp ingeroepen van de Regeering, die dit verzoek in goedgunstige overweging heeft genomen, zoodat te hopen is, dat wij het a.s. jaar zullen slagen. Daarbij is tevens een bedrag van ƒ 500.— ter overmaking naar Indië aangeboden, ten einde de commissie in staat te stellen de eerst noodige uitgaven te bestrijden. Het groote belang van een voorlichtingscommissie als hier bedoeld, behoeft geen nader betoog.

Bij de uitvoering van het tweede gedeelte van het plan had het Centraal Comité meer geluk. De Regeering was ook hierbij weder genegen door haar onmisbaren geldelijken steun mede te werken om tot de verwezenlijking te geraken. Z.E. de Gouverneur-Generaal heeft n.l. op de suppletoire Indische begrooting een subsidie van ƒ 3000.— voor dit doel opgebracht en Z. E. de Minister van Koloniën heeft zich bereid verklaard, dezen post op de ontwerp Indische begrooting voor 1919 over te nemen. Wij mogen dus met eenigen grond verwachten, dit gedeelte van het plan reeds spoedig verwezenlijkt te zien. Het is hier de plaats om dezen autoriteiten eerbiedigen dank te betuigen voor hun welwillenden steun.

Aan het Bestuur van het ,,Kernfonds'' in Indië is verzocht, de rente van dit fonds ter beschikking te stellen van onze Commissie, doch tot heden is daarop nog geen antwoord ontvangen.

In het geval van een vader in Indië, wiens zoon aan de cadettenschool te Alkmaar geplaatst zou worden, en die aan de Studie-Commissie verzocht, diens belangen te behartigen, kon zij bemiddelend optreden door iemand te vinden, die dit geheel belangeloos wilde doen.

Evenals vorige jaren, werd gedurende het afgeloopen jaar zooveel mogelijk aanraking gezocht met de studeerende jonge lieden uit Nederl. Indië.

De jaarlijksche vermelding van het vermoedelijk aantal hier te lande studeerende jongelieden in Indië, wordt ditmaal achterwege gelaten, omdat deze opgave al te veel bij benadering zou moeten geschieden. Ook de opgave der geslaagden heeft niet plaats, omdat dit voor de niet vermelden allicht tot verkeerde gevolgtrekkingen zoude kunnen voeren.

De Voorzitter,
G. J. OUDEMANS.
De Secretaris,
E. F. GROOSS.

*) Inmiddels zijn de heeren G. J. Oudemans en Prof. Dr. C. Snouck Hurgronje resp. tot Voorzitter en Ondervoorzitter benoemd.

Vereeniging OOST en WEST.
Afdeeling 'S-GRAVENHAGE.

Aan het Bureau **Laan van Meerdervoort 187,** zijn van **10—12** en van **2—4** uur (uitgezonderd Zaterdagsmiddags) inlichtingen te bekomen omtrent de volgende personen die werk zoeken voor:

Muziek- en Zanglessen.	Lessen in Machineschrijven en Stenografie.
Teeken- en Schilderlessen.	Dame als Hoofd — of hulp in de huishouding.
Lessen in moderne talen.	Kinderjuffrouw in Indië.
Fransche-, Duitsche-, Engelsche- en Italiaansche Conversatielessen.	Indische massage en manicure, uitsluitend voor Dames en kinderen.
Opleiding admissie examen H. B. S. en Gymnasium.	Zweedsche gymnastiek, Heilgymnastiek, enz., uitsluitend voor Dames en Kinderen.
Schrijf-, Kopiëer- en Vertaalwerk.	

Deze inlichtingen zijn ook te verkrijgen op schriftelijke aanvraag bij den Secretaris der Commissie voor hulp aan werkzoekenden, den heer J. A. SOETENS, **Buijs Ballotstraat 15.**

Aan bovengenoemd adres zijn ook inlichtingen te bekomen omtrent Families, die zich belasten met de opvoeding van kinderen, omtrent hotels, pensions, inrichting, medische hulp, onderwijs, enz.

☞ Indische Dienstboden kunnen zich aangeven in **Laan van Meerdervoort 187** voor eene verandering van dienst, of een dienst bij een naar Indië terugkeerende familie, hetzij schriftelijk of mondeling; voor eene voorloopige opname tot het tijdstip van weder in dienst treden bestaat geen gelegenheid.

OPGAVE van Leden der Vereeniging „Oost en West", die zich beschikbaar stellen voor het geven van privaatlessen in Indische talen, Staats- en Strafrecht.

A. H. J. G. WALBEEHM, Hooge Rijndijk 55, Leiden. — Javaansch. — Maleisch.
Mr. E. RIJKE, Witte Singel 46, Leiden. — Javaansch. — Maleisch. — Madoereesch. — Staatsinstellingen van Ned. O.- en W.-Indië. — N.-I. Strafrecht. — N.-I. Strafvordering.
S. TAGOR, Inl. Veearts, Korte Jansstr. 19, Utrecht. — Maleisch. — Battaksch.
IBRAHIM GELAR DATOEK TAN MALAKA, Gooilandsche weg 6, Bussum. — Maleisch. (Nadere informaties Ned.-Ind. Onderwijs- en Studiekas, Rokin 84, Amsterdam).
P. DE HAAN, Gep. N.-I. Onderwijzer, Leeraar Handelsschool, Valkenboschkade 518, Den Haag. — Maleisch. — Land- en Volkenkunde.
J. J. F. SCHREUEL, Gepens.-Assistent-Resident, van Imhoffstraat 25, Den Haag. — Maleische taal- en letterkunde.
B. TH. BRONDGEEST, Heerenweg 199, Haarlem. — De Islam en zijn beteekenis voor Ned.-Indië.

LEDEN, die in deze opgave opgenomen wenschen te worden, kunnen zich opgeven aan den Secretaris der Vereeniging, Heulstraat 17, 's-Gravenhage.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging *„Oost en West"*, Heulstraat 17, Den Haag, zijn de navolgende werkjes verkrijgbaar:

a. **Een Boekje over onze Oost voor hen, die er niet geweest zijn,**
door J. H. en H. B.
Prijs: 1 exemplaar **f 0.10,** porto f 0.02; 50 ex. **f 2.80,**
voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 2.20** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

b. Onze Oost II. **Iets over den Inlander en zijn Zieleleven,**
door T. J. BEZEMER.
Prijs: 1 exemplaar **5 cent,** porto f 0.01; 50 ex. **f 2.—;**
voor Departementen en Leden der „Maatschappij tot Nut van het Algemeen" **f 1.55** per 50 ex., plus 25 cent voor frankeerkosten.

*** Bij het INFORMATIE-BUREAU van de Vereeniging „Oost en West", Heulstraat 17 en de Firma MARTINUS NIJHOFF, Lange Voorhout 9, Den Haag, zijn verkrijgbaar:

a. Onze West (Tweede druk) bestaande uit: I. **De Kolonie Suriname,** door FRED. OUDSCHANS DENZ;
II. **De Kolonie Curaçao,** door Mr. B. DE GAAY FORTMAN.
Prijs per exemplaar **f 0.50** en f 0.03 frankeerkosten

b. Staats- en partic. betrekkingen in onze Overzeesche Bezittingen; Werkkring en Vooruitzichten.

No. I. **De Bestuursambtenaren in Nederl.-Indië.** (2de, geheel omgewerkte druk met 8 foto's).
Prijs: **f 0.75** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten

No. II. **De Geëmployeerde bij de Javasuiker-Industrie.** (2de, verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. III. **De Rechterlijke Ambtenaar in Nederlandsch-Indië.** (Tijdelijk uitverkocht)
Prijs: **f 0.15** per exemplaar en f 0.01 frankeerkosten.

No. IV. **De Ingenieur in Nederlandsch-Indië.** (Tijdelijk uitverkocht).
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. V. **De Ambtenaar bij het Boschwezen in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. VI. **De Ambtenaar bij het Onderwijs in Nederlandsch-Indië.** (2de verbeterde druk).
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VII. **De Vooruitzichten van den Nederlandschen arts in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. VIII. **De Ambtenaar bij den dienst der in- en uitvoerrechten en accijnzen in N.-Indië.**
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. IX. **De Ambtenaar bij de Gouvernements-Marine in Nederl.-Indië.** (2de verb. druk.)
Prijs: **f 0.20** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

No. X. **De Ambtenaar bij den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst in Nederlandsch-Indië.**
Prijs: **f 0.25** per exemplaar en f 0.03 frankeerkosten.

No. XI. **De Geëmployeerde bij de Rubber-(caoutchouc) cultuur en bij eenige Bergcultures in Nederl.-Indië.**
Prijs: **f 0.40** per exemplaar en f 0.02 frankeerkosten.

N.B. *Beleefd verzoek bij bestelling het kostende vooral per postwissel of in postzegels toe te zenden aan het Informatie-Bureau, Heulstraat 17, te 's-Gravenhage.*

Huishoudelijke- en Keuken-Artikelen.

Kolen- en Gasfornuizen.

FRANS VAN WIJK & ZONEN

24 VLAMINGSTRAAT - DEN HAAG
TELEPHOON 773.

Baden en Geysers.
Gas- en Elec. Ornamenten
Haarden en Kachels.

Surnumerair bij den Indischen Post-, Telegraaf- en Telefoondienst.

Leergang 1919/20 voor opleiding tot Commies.
Aantal opengestelde plaatsen: **40.**

In aanmerking komen:

Jongelieden van **ten hoogste 23 j.** met **EINDDIPLOMA H. B. S.** (voor jongens) **5 j. c., Hoogere Handelsschool, Gymnasium.**

Schriftelijke aanmelding bij den ondergeteekende.

Degenen, die dit jaar eindexamen denken te doen, kunnen zich thans reeds aanmelden.

Opleiding kosteloos.
Toelage f 1000.- per jaar.

Verdere bijzonderheid geeft de bekendmaking in de „Staatscourant" van 29 Maart, waarvan de ondergeteekende op aanvraag kosteloos overdrukken verstrekt.

Namens de Commissie van Voorbereiding,
W. F. GERDES OOSTERBEEK, Secretaris.

9 L

DEPARTEMENT VAN KOLONIËN, 's-Gravenhage.

Piano's, Orgels, Vleugels, Auto-piano's.

PIANO's in huur f 6.— per maand, desgewenscht in huurkoop, bij

L. C. JACOBI, vh. Chef Firma J. F. CUYPERS,
Regentesselaan 123, bij Reg.pl. Tel. H. 1403
's-GRAVENHAGE.

STEMMEN - VERHUREN - REPAREEREN

KEIZERSHOF

DEN HAAG, Spuistraat hoek Veenestraat.

STOFFEN, ZIJDE, FLUWEEL, FLANEL en KATOEN.

NIEUWENDIJK 194—196 AMSTERDAM.

MANTELS, COSTUMES, MANTELCOSTUMES, STOFFEN, ZIJDE EN REGENMANTELS.

Groote keuze in Costumerokken. 76

Enorme voorraad in ELEGANTE BLOUSES in Crêpe de Chine, Zijde, Voile ninon en in prima kwaliteit Fluweel en Laken. Uitmuntende Coupe.

Kon. Ned. Mandenfabriek en -magazijnen

Fa FERD. VAN VLIET
DEN HAAG

Hofl. Z. K. H. Prins Hendrik. **Noordeinde 158 Tel. H. 3160** 14 L

Manden en Rottingmeubelen.

G. J. Hilbrink

Heeren- en Dames-Kleermaker.
's-Gravenhage
Daendelsstraat 8. Tel. H. 6882
Lid der N.V. Vereenigde Nederl. Kleermakerijen.

Groote voorraad
Engelsche Stoffen

62

A. SCHRÖDER & Co.
Groenmarkt.

1

Voor den Zomer.

BLOUSES, SPORTMANTELS, KINDERJURKEN
EFFEN en GEBORDUURDE VOILES
ZEPHYRS
COSTUUMSTOFFEN

Vraagt Stalen. Ruime Keuze.

N.V. Woning-Bureau RIS

Onroerende en Roerende Goederen
:: Hypotheken en Assurantiën :: 155

Elandstraat 47 - 's-GRAVENHAGE - Telef. 5456
Alle inlichtingen en Woninggidsen worden gratis verstrekt

WISBRUN & LIFFMANN.

Veenestraat 35-37 - Tel. 2503. - Den Haag.

DAMES MODEARTIKELEN.
ZIJDEN STOFFEN, FLUWEELEN, KANTSTOFFEN.
ALLE SOORTEN GARNEERINGEN, ENZ.

BALARTIKELEN. 4

PENNOCK-COMPANY

Stationsweg 26 en 26a, Tel. H 6300, Tel.-Adr.: „Highspeed"

DEN HAAG
BANDOENG

EXPORT van AUTOMOBIEL- en KOETSWERK-ONDERDEELEN

P. B. VAN MOORSEL & Co

Kerkplein 11-12, naast het Hoofdpostkantoor.
Torenstraat 5-6 - Telefoon 2898 - Den Haag 5

Goedkoopst adres voor het geheel of ged. installeeren van woningen.

Holland-Canada Hypotheekbank

Directie: Mr. J. D. P. TEN BOSCH te *Den Haag* en J. G. COSTER te *Winnipeg.* 95

5 pCt. Pandbrieven *tegen beurskoers.*

Uitstaand bedrag Pandbrieven ongeveer f 22.000.000.

Brengt een bezoek aan „Boeatan", Magazijnen van Ind. Kunstnijverheid.